



**Dr. Nevzat Eren**



**Ulusal Halk Sağlığı**

# **Sempozyumu-15**

**12 Mart 2016, Cumartesi, Ankara**

## **İNSANİ KRİZLER ve KENT SAĞLIĞI**

Mart 2016

**Dr. Nevzat Eren**  
**Ulusal Halk Sağlığı Sempozyumu-15**

**12 Mart 2016, Cumartesi, Ankara**

**İNSANİ KRİZLER ve KENT SAğLIğI**

**Ankara Üniversitesi Tıp Fakóltesi**  
**İbni Sina Hastanesi**  
**Hasan Ali Yücel Konferans Salonu**

**Düzenleyen**

Ankara Tabip Odası  
TTB Halk Sağlığı Kolu

**ISBN:**

**978-605-9665-03-2**

**Mart 2016**

## ÖNSÖZ

Değerli okuyucular,

Son yıllarda insani krizler bütün dünya ve Türkiye’de bireyleri ve toplumları çok yakından ve derinden etkilemektedir. Bu durumlar nedeniyle meydana gelen yer değiştirmeler, yaşamın doğal akışının bozulması, temel insani gereksinimlerin karşılanamaması gibi sonuçlar koşulların daha da kötüleşmesine neden olmaktadır. Uluslararası literatürün “insani kriz” olarak adlandırıldığı ve bu başlık altında silahlı çatışmalar, şiddet, açlık-kıtlık, doğal afetler ve ilgili diğer durumların yer aldığı koşullarda bireyler ve toplumlar olağan/sıradan yaşamlarını sürdüremezler, bu nedenle de karşılanması beklenen çok farklı gereksinimler ortaya çıkar. Bu gibi durumlarda yaşam alanlarının da mevcut koşullarının değiştiği, bozulduğu bilinmektedir.

Günümüzde, ülkemizde de nüfusun çoğunluğunun yaşadığı kentlerin bu gibi durumlara ne denli hazır olduklarının saptanması, bu gibi durumlarla karşılaşan birey ve toplulukların kentlere yönelimlerinde hangi öncelikli sorunlarla karşılaşabilecekleri ve bu sorunlarla nasıl baş edilebileceğine dair çözümlerin oluşturulması son derece gereklidir. Bu gereklilik üzerinden de kentlerde sistematik bir tartışma ve üretme süreci oluşturulmalıdır.

Bu gereksinimlerden yola çıkarak, her yıl en güncel ve çözüm bekleyen konuları gündeme taşıyan Dr. Nevzat EREN Ulusal Halk Sağlığı Sempozyumu’nun bu yılki konusu İnsani Krizler ve Kent Yaşamı olmuştur. Ölümünün ardından hocamızı saygıyla andığımız Sempozyum dizisinin bu yıl 15.si yapılmaktadır.

Elinizdeki bu kitap Dr. Nevzat EREN Ulusal Halk Sağlığı Sempozyumu-15 kapsamında yer alan sunum metinleri yer almaktadır. Kitap içinde ayrıca, Dünya Tabipleri Birliği, Türk Tabipleri Birliği ve İstanbul Tabp Odası tarafından 26-27 Şubat 2016 tarihlerinde İstanbul’da düzenlenen Savaş, Göç ve Sağlık Sempozyumuna dair Türk Tabipleri Birliği’nin bazı haberleri bulunmaktadır.

*Yararlı olabilmesi dileğiyle...*

Dr. Çetin ATASOY  
Ankara Tabip Odası  
Başkanı

Dr. Necati DEDEOĞLU  
Türk Tabipleri Birliği Halk Sağlığı Kolu  
Başkanı

## İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	3
DR. NEVZAT EREN ANISINA DÜZENLENEN ULUSAL HALK SAğLIğI SEMPOZYUM TEMALARI.....	4
İNSANI KRİZLERİN KENT YAŞAMINA ETKİLERİ: EKONOMİK ve SOSYAL BOYUT ANALİZİ .....	5
İNSANİ KRİZLER ve İNSAN HAKLARI.....	12
İNSANİ KRİZLERDE SİVİL TOPLUMUN ROLÜ ve SORUMLULUKLARI.....	20
YEREL YÖNETİMLERİN DENEYİMLERİ.....	29
İNSANİ KRİZLER, KENT ve SAğLIK .....	34
MERSİN'DE SURİYE'Lİ SIğINMACILAR ve DENEYİMLERİMİZ .....	38
SAVAŞ ve KENTLER.....	39
İNSANİ KRİZLER ve AFAD SORUMLULUğU.....	41
SAVAŞ, GÖÇ ve SAğLIK SEMPOZYUMU'NUN ARDINDAN .....	47

**DR. NEVZAT EREN ANISINA DÜZENLENEN  
ULUSAL HALK SAĞLIĞI SEMPOZYUM TEMALARI**

Dilek ASLAN, Çetin ATASOY, Necati DEDEOĞLU, Asuman DOĞAN  
Sempozyum Düzenleme Kurulu

Halk sağlığı biliminin ülkemizdeki önemli temsilcilerinden olan Prof. Dr. Nevzat EREN, 13 Mart 2000 tarihinde aramızdan ayrılmasından sonra anısına her kademesinde emek verdiği, başkanlığını da yaptığı Ankara Tabip Odası, Türk Tabipleri Birliği işbirliğinde Ulusal Sempozyumlar düzenlemeye başlamıştır. Ölümünün ardından Prof. Dr. EREN'in anısına düzenlenen sempozyum temaları aşağıda listelenmiştir:

2016	İnsani Krizler ve Kent Sağlığı
2015	Sağlıklı Kent Olmak
2014	Bulaşıcı Hastalıklarla Mücadele ve 2014 Yılında Türkiye
2013	Kronik Hastalıklar (Kongre içinde Dr. Nevzat EREN oturumu)
2012	Türkiye’de Sağlık Hizmetlerinin Finansmanı
2011	Sağlıkta Dönüşümün Sağlık Emekgücü Eğitimine Etkisi
2010	Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar
2009	Kriz ve Sağlık
2008	Ekonomi, Siyaset ve İnsan-Sağlık Sistemleri
2007	Üniversitelerde Özelleştirme ve Halk Sağlığı
2006	Sınıf, Eşitsizlikler ve Sağlık
2005	AB Süreci ve Sağlık
2004	Sağlıkta Dönüşüm
2003	Halk Sağlığından Yöntem
2002	Dr. Nevzat Eren ve Halk Sağlığı
2001	Sağlık Sistemleri

Yukarıda da görüleceği gibi sempozyumların içeriği ülkemiz gündemiyle de örtüşen bir özelliktedir. Seçilen tema ise sağlığın bütün belirleyicileri üzerinden tartışılmaktadır.

Bu yıl (2016) ise tema “İnsani Krizler ve Kent Sağlığı” olmuştur. Dünyada ve ülkemizde insani krizlerin artması, dünyadaki mevcut durumun insan onuruna yaraşan yaşamın önünde engel olması gibi nedenlerle konu son derece günceldir. Kent yaşamına dair söylenecekler ise bilimsel zeminde zenginleştirilmelidir. İşte bütün bu nedenler, 2016 yılı temasının seçimine katkı sağlamıştır.

Halk sağlığını ilgilendiren bu konuların gündeme taşınması hocamızın anısının yaşamasının, oluşan bilimsel birikimlerin ve değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasına önemli bir zeminidir. Bu geleneğin gelişerek sürmesinin son derece önemli olduğu açıktır.

## İNSANI KRİZLERİN KENT YAŞAMINA ETKİLERİ: EKONOMİK ve SOSYAL BOYUT ANALİZİ

Doç. Dr. Sonay BAYRAMOĞLU ÖZUĞURLU

TODAİE

İnsani krizlerin yol açtığı en derin tahribat, kuşkusuz insan yaşamına son vermesidir. Hayatta kalanlar için, insani krizlerin yarattığı tahribat, krizin meydana geldiği yerin sosyal ve ekonomik örgütlenme düzeyine bağlı olarak değişebilmektedir. Sosyal mekan olarak kentlerin örgütlenme düzeyleri insani krizlerin etkisi üzerinde belirleyici olurken, kentsel yaşam da söz konusu krizden doğrudan etkilenir.

Burada, insani krizlerin kent yaşamına etkileri, ekonomik ve sosyal boyutlarıyla irdelenecektir. İnsani krizler; silahlı çatışmalar, bulaşıcı salgın hastalıklar, açlık ve doğal afetler olarak bilinmektedir. İnsani krizlerin, ülke ve kentler üzerindeki etkisi, kriz türüne göre değişmektedir. Örneğin afetlerin yol açtığı insani krizlerde, can kaybı, altyapı sistemlerinin yıkılması, konutların viran olması, hastalıklar, kentin tarihine ve kimliğine ait dokunun yok olması gibi birçok sorun söz konusu olabilmektedir.

İnsani krizler nasıl sınıflandırılabilir? İnsani krizleri sınıflandırma, kurumların kendi konumlarına göre değişmektedir. Örneğin itfaiye teşkilatı, konuyu su baskınları ve hava durumuna bağlı olarak sınıflandırır. Medikal ve sağlık ile ilgili örgütler doğal olarak halk sağlığı üzerindeki ani etkilerine odaklanarak sınıflandırır. Örneğin Kızılhaç örgütü ve Uluslararası Kızılhaç-Kızılhaç Teşkilatları Federasyonu (IFRC), doğal hastalıkları, teknolojik hastalıkları (nükleer kazalar, kimyasal patlamalar vb) ve uzun dönemde insan üzerinde etkili olan hastalıkları (örneğin iç savaş uluslararası savaşların yol açtığı hastalıkları) da insani krizler listesine dahil eder. Aşağıdaki tabloda güncel insani krizlerin en yaygın biçimlerinin sınıflandırması yer almaktadır.

**Tablo 1.** İnsani Kriz Türleri ve Kent Yönetimine Olası Etkileri

Krizin Türü	Şehir su şebekesine ve sağlık altyapısına etkisi	Krizle verilen tepkinin stratejik amacı	Kimlerle çalışılabilir?
<b>Afet ve çatışma</b>	Su ve sağlık altyapı sistemlerinin bir kısmı veya tümü tahrip edilebilir. Su pompalama sistemi bozulabilir. Su baskınlarında su kirlenebilir. Su sektöründe su bulunmayabilir.	Afetten etkilenenlerin temel ihtiyaçlarını karşılama: Hızlı bir biçimde su ve sağlık hizmetlerinin sağlanması; barınma gibi altyapı sistemini yeniden kurmaya yönelik düzenlemelere gidilmesi gerekir.	Kısa dönemde barınma sektörü; orta vadede yerel hizmet sağlayıcıları
<b>Yer değiştirme</b>	Yer değiştiren nüfusa bağlı olarak hizmet taleplerinde artış meydana gelir.	Su, sağlık ve hijyen hizmetlerinin desteklenmesi ve insanların refahına yönelik önlem alınması gerekir.	Altyapı geliştirmek ve kapasiteyi arttırmak için yerel hizmet sağlayıcıları ve bunlara destek verecekler
<b>Hastalık</b>	Bu toptan bir etkiye sahiptir.	Su, sağlık ve hijyen ile ilgili hastalıkların yayılmasının engellenmesi gerekir.	Yüksek riskli yerlerde, su, sağlık desteği sağlayacak ve hijyen koşullarını iyileştirecek nitelikli personel ve kurumlar

Kaynak: Brown, Donald, C. Boano, V. Johnson, J. Vivekananda, J. *Urban Crises and Humanitarian Responses: A literature Review*, April 2015, The Bartlette Development Planning Unit

## Ekonomik Etkiler

Bir insani kriz tüm ülkeyi etkiliyorsa, bu ekonomik anlamda da bir çöküşe yol açar. Böyle bir insani kriz karşısında, halkın kendi gündelik yaşamına tekrar dönebilmesi, ülkenin ekonomik seviyesi ve yapısına bağlıdır. İnsani kriz söz konusu olduğunda halkın güvenliğinin sağlanamadığı durumlarda, ekonomik çöküşler hükümetlerin düşmesine dahi yol açabilmektedir. Ülke boyutunda meydana gelen insani krizler, gıda güvenliğini tehdit edebilir; bunun anlamı ise açlık, salgın hastalıklar ve yolsuzluk gibi sorunların baş göstermesidir. İnsanlar, şiddet ve kitlesel cinayetler ve gibi doğrudan yaşam hakkını içeren durumlarla da karşılaşabilirler. Bir ülkeyi etkileyen insani kriz meydana geldikten sonra, Kadın Mülteci Komisyonunun yapmış olduğu listeye göre en kritik ihtiyaçlardan biri ekonomik olanaklarının ve eğitim hizmetlerinin sağlanması olarak belirtilmiştir.

Şüphesiz, insani krizlerden sonra krizin sona ermesinin maliyet, oldukça yüksektir. Kriz-zedelerin güvenli bir yere taşınması ve asgari ihtiyaçlarının karşılanması, ciddi bir ekonomik güç gerektirmektedir. (Akar, 2013: 190). Örneğin Suriye’de içsavaştan kaçan toplam 4,6 milyon mültecinin 2,5 milyonu Türkiye’de, 1,2 milyonu Lübnan’da, 688 bini Ürdün’de, 245 bini Irak’ta, 118 bini ise Mısırdadır (Carpio ve Wagner, 2016:7; Uluslararası Af Örgütü, 3 Eylül 2015). Suriyeli mülteciler için Türkiye Nisan 2011- Kasım 2014 döneminde 4,5 milyar dolar harcamıştır (ORSAM, 2015: 7). 4,5 milyon nüfuslu Lübnan, 1.1 milyon Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Lübnan’da, Suriye iç savaşından kaynaklanan göç dalgası, ülkenin sosyo-ekonomik yapısının alt üst olmasına yol açmaktadır (Uluslararası Af Örgütü, 3 Eylül 2015 tarihli açıklama). Nüfusu yaklaşık 6,5 milyon olan Ürdün, Suriyeli mülteci dalgasından ağır şekilde etkilenen ülke konumundadır. Ürdün’de 688 bin sığınmacı bulunuyor. Ürdün makamlarına göre ise bu sayı 1,5 milyona yaklaşıyor. Suriyeli mülteci sayısı, Ürdünlülerin, sosyal ve ekonomik yaşam koşullarını doğrudan etkilemektedir. Emek piyasasında Suriyelilerin daha ucuza çalıştırılması, kiraların yükselmesi, çocuk işçiliğinin artması gibi bir dizi sosyal ve ekonomik soruna yol açmaktadır.<sup>1</sup>

Doğrudan hesaplanabilir maliyetlerin dışında, ancak dolaylı yoldan hesaplanabilecek maliyetler de söz konusudur: Kriz-zedelerin gelir kaybı, iş kaybı, talep artışları karşısında kamu mal ve hizmetlerinde meydana gelen aksamaların yol açtığı maliyetler, bu başlık altında sıralanabilir.

Her insani kriz; su, katı atık, elektrik ve ulaşım gibi altyapı üzerindeki baskıyı artırır. Bu da hizmetlerin yerine getirilmesini istikrarlı bir biçimde sürdürülebilir maliyetlerini arttırıcı bir etki yaratmaktadır.

## İnsani krizlerin yarattığı tahribat düzeyi, kentlerin ve ülkelerin kalkınma düzeyiyle ilişkilidir.

İnsani krizler, özellikle yoksul ülkelerde daha yıkıcı sonuçlara ve yüksek maliyetlere yol açmaktadır. Gelişmiş ülkelerde meydana gelen afetlerde ise yoksul mekânların uğradığı yıkım daha yüksek olmaktadır. Bu olgular, tüm insani kriz çalışmalarının başlıca tespitlerinden biridir.

Kent alanlarında yoksulluk ve nüfus artışı, insani krizlerin tahribat oranını etkilemektedir. Bunda sadece insani krizlerin yarattığı tahribat kadar, kentlerin krizleri kaldırma kapasitesi de belirleyicidir. İnsanların kıyılara ve kentlere göç hareketi, insani krizler karşısında kentlerin duyarlılığını ve kırılma kapasitesini arttırmaktadır.

Araştırmalar, sanayileşmiş zengin ülkelerin uğradığı kayıpları görece kontrol altında tutabilmesini; kalkınma düzeyine, kişi başına düşen gelir dağılımına, toplumsal ayrışma ve kurumsallaşma düzeyine, eğitim, sağlık ve ekonomik yapıya ulaşma imkanına vs. bağlamaktadır. Tüm bu ölçütler insani krizlerin kentlerde yaratacağı tahribatın çapını da doğrudan belirler. Her bir insani kriz, sonrası bakımından, son derece önemli bir deneyim ortamı da sağlar. Ülkelerin gelişmişlik seviyesi, yaşanan insani krizlerden ders çıkarma kapasitesi ile de ilgilidir. Örneğin, Türkiye’de ölümle sonuçlanan depremler, her yıl tekrarlanan su baskınları, toprak kaymaları ve madenlerde meydana gelen göçüklere rağmen, bu acı olayların çevre ve kent planlaması bakımından kısa, orta ve uzun vadede güçlü ve kalıcı sonuçlar doğurduğunu söylemek, zor olsa gerektir.

1 BBC, 14 Ocak 2015, “Ürdün’deki Suriyeliler alarm veriyor. [http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/01/150114\\_urdun\\_suriyeli\\_multeciler](http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/01/150114_urdun_suriyeli_multeciler). Erişim: 2.03.2016.

## Sosyal Etkiler

İnsani krizlerin sosyal etkileri, kendisi de sosyal bir mekân olan kentlerin karakterine bağlı olarak değişebilmektedir.

### **a) Sosyal farklılaşma ve ayrışmanın yüksek olduğu kentlerde insani krizler yoksulları ve sosyal bakımdan dışlanmışları daha da savunmasız hale getirir.**

Vatandaşların yüksek düzeyde farklılaştığı ve sosyal gruplar/sınıflar/ve diğer tabakalar arasındaki eşitsizliğin derin olduğu kentlerde insani krizlerin etkisi de sosyal dokudaki farklılaşmalara göre farklılaşacaktır.

Kentlerdeki insani krizlerin sosyo ekonomik etkileri, kırsalda yaşananlara göre daha zor ve karmaşıktır. İnsanların; yaş, cinsiyet, gelir, etni, din, ulus, yetenek, engellilik gibi farklı kimliklere göre bölünmesi derinleştikçe, insani yardım hizmetleri de zorlaşır. Kriz, yoksulluk arttıkça derinleşir. Aynı zamanda, sosyal yaşamdan gelen farklılıklar kadar toplumsal cinsiyet ve bağımlı nüfus oranları da, insani krizle mücadele yöntem ve öncelikleri üzerinde etkide bulunur.

### **b) Gelir eşitsizliğinin yüksek olduğu kentlerde, insani krizlerden en olumsuz etkilenenler en savunmasız kesimler arasındadır.**

Kentler giderek daha yüksek düzeyde cereyan eden gelir eşitsizliğinin mekanı hale gelmeye başlamıştır (OECD, 2014). Gelir eşitsizliğinin derinleşmesi, kadın ve erkek grupları içerisinde çok katmanlı, farklılaşmış grupların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bu da temel kentsel hizmetlere erişimde, yaşama ve çalışma koşullarında meydana gelen farklılaşmalara yol açmaktadır. Bu koşullarda meydana gelecek salgın hastalık ve çatışmadan doğan insani krizler, farklı sosyal gruplar arasındaki rekabeti arttırabilir ve buna bağlı olarak çatışmalar örneğin Ürdün’de Suriyeli mülteci krizinde olduğu gibi şiddetlenebilir.

### **c) Nüfus hareketlerinin artması, kentte emlak fiyatlarının artmasına, enformel sektörün yükselmesine yol açar.**

İnsani krizler, insanların yer değiştirmesine yol açabilir; bu da kira düzenlemelerinden ev satışlarına kadar birçok konuyu etkiler ve yeni düzenlemelere ihtiyaç doğurur. Örneğin, İstanbul’da, Suriyeli göçmenlerden gelen talep, kentsel dönüşümün hızlanmasıyla evleri yıkılacak vatandaşların kiraya çıkması, kiraların yüzde 100 artmasına yol açmıştır.<sup>2</sup> Ayrıca, özellikle Suriyelilerin gelmesi ile gündeme gelen günlük kira uygulaması gibi gelişmeler, emlak sektöründe yeni düzenleme ve denetim ihtiyacını da arttırmaktadır.<sup>3</sup>

### **d) Toplumsal aidiyetin zayıf olduğu kentlerde, insani krizler, toplumsal gruplar arasındaki gerginliği daha da şiddetlendirebilir.**

Kentler, yapısı gereği kişisel olmayan kurumlar, ilişkiler ve bürokrasi ile insanların topluluk aidiyetini doğal olarak güçlendirmezler. İnsani kriz durumlarında, topluluk aidiyetinin eksikliği, insanlar ve gruplar arasındaki gerginliğin kontrolü konusunda dezavantaj teşkil eder.

### **e) İnsani krizlerin risk grupları üzerindeki etki**

İnsani krizler, özellikle iç savaş, çatışma ve hastalık durumlarında, engelliler gibi özel bakıma ihtiyaç duyan risk grupları üzerindeki, olumsuz etkisi çok daha yüksek olmaktadır.

### **f) Kadınların sosyal konumu**

Toplumsal olarak kadın ve çocuklar, kriz sonrası risk altında bulunan en savunmasız gruplardandır.<sup>4</sup> İnsani krizlerde, kadınlar arasında, hamileliğe bağlı ölümler, cinsel saldırılar ve cinsel sömürler çok büyük bir artış göstermektedir.

Bu tip acil durumlarda, kadınlar aile planlama hizmetine erişemez, doğum öncesi bakım alamaz ve diğer sağlık hizmetlerinden yararlanamazlar. Kadınların sağlığı ile ilgili meydana gelen riskler, onları hastalıklara karşı savunmasız, şiddet ve ölüm karşısında da güçsüz bırakır.

2 Radikal, 9 Ağustos 2015 “İstanbul’da kiralar yüzde 100 arttı”.

3 <http://www.aljazeera.com.tr/haber/suriyeliler-istanbulda-kiralari-artirdi>, 20 Aralık 2013, erişim: 2.03.2016; <http://serihaber.net/yasam/bakirkoy-de-gunluk-kiralik-evlere-baskin-yapildi-h16771.html>;

4 Örneğin, Türkiye’deki Suriyelilerin yüzde 53’ü 18 yaşın altında, yetişkinlerin de yüzde 35’i kadın yüzde 15’i erkektir <http://www.cnturk.com/haber/turkiye/turkiyede-suriyeli-multeci-sayisi-1-9-milyon>



Kadın Mülteciler Komisyonu'na göre, insani krizlerin ilk birkaç saatinde, kadın ve genç çocuklar en riskli grubu meydana getirir. İnsani yardımla ilgilenen örgütlerin buna uygun hareket etmesi çok önemlidir. İlk saatlerde kriz-zedeler içinde sözü edilen kesimlerinin en kritik ihtiyaçlarının karşılanması gerekir. Bu kapsamda göçmenleri korumak, insanları tehlikeli bölgeden uzaklaştırmak, gıda ve sağlık hizmetlerine erişimini sağlamak, kimlik bilgisi, cinsel saldırılara karşı koruma gibi temel hizmetler, en etkili şekilde yerine getirilmelidir.

**Tablo 2.** Sosyal Statü, Kentler ve İnsani Krizlerden Etkilenme

Savunmasızlığın Nedeni	Kentsel - toplumsal durum	Toplumsal kimlikler ile savunmasızlığın ilişkisi, Örnekler
Mal, hizmet gibi gündelik yaşam koşullarına ulaşamama	Eşitsizlik: Kentler mekânsal eşitsizliklerle birlikte toprak ve konut sahipliğindeki eşitsizlikleri barındırır.	Toplumsal cinsiyet normları çoğu zaman kadınların özellikle göçle gelen kadınların uygun konut ve barınma olanaklarına ulaşmasını engelleyicidir.  Benzer şekilde, yasal ya da fiili durumda toprak sahipleri, kira ilişkileri ve etnisite arasındaki bağlantılar; bir çok insani kriz durumunda belli etnik grupların bu ilişkiler içerisinde yer alamamasına ve mahrum olmasına yol açabilmektedir.
	Kentler, piyasalara bağlıdır ve bunun anlamı şudur: İnsani kriz durumlarında, geliri düşük olan erkek ve kadınlar temel ihtiyaçlarını sağlamak bakımından yüksek seviyede kırılgan/savunmasız kalabilirler.  Devlet hizmetleri kentsel alanda önemlidir. Fakat bazı toplumsal gruplar, uygun düzenlemelerin olmaması ve yoksulluk karşıtı politikalar nedeniyle ayrımcılığa bağlı olarak bu hizmetlere ulaşamayabilirler.	Ekonomik olarak çalışmayan bireyler ve başkalarına (devlete, aileye, topluluk kurumlarına) bağlı olanlar, afet gibi durumların bu ilişkileri tahrip etmesiyle savunmasız hale gelirler. Örneğin, çocuklar, yaşlılar, engelliler ve bazı koşullarda kadınlar. Bağımlı sayısı yüksek olan hane halkı zayıf /savunmasız halka içerisindedir. Ya da ailenin başında bir kadın, çocuk yaşta biri veya yaşlı birileri varsa, yine aynı sorunla karşılaşmaktadır.

**Kaynak:** Kaynak: Brown, Donald, C. Boano, V. Johnson, J. Vivekananda, J. *Urban Crises and Humanitarian Responses: A literature Review, April 2015, The Bartlette Development Planning Unit*

**Tablo 2 (devam).** Sosyal Statü, Kentler ve İnsani Krizlerden Etkilenme

<p>Düşük veya marjinal sosyal statüler toplumsal ilişkilerden dışlamaya neden olur.</p>	<p>Kentsel alanlar farklı nüfusların / altkültürlerin (kimisi de çatışma içinde olabilir) yanyana dizildiği bir karakter gösterir. Bu da “alt-sınıfların dışlanması ve mağduriyetlerinin derinleşmesine etkiye bulunur.</p> <p>Toplumsal normlar nedeniyle yoksulların kamusal alana dahil olma kanalları nedeniyle ancak düşük gelirli kentsel alanlarda kendilerine yer bulurlar, bu ise güveniksiz ve tehlikeli bir yaşam pratiğini yoksulların üzerine empoze eder.</p>	<p>Göç ve çatışmanın yerinden ettiği etnik gruplar çok geniş çaplı ayrımcılığa maruz kalabilir. Ayrımcılık, hem topluluklardan hem de hizmet sağlayıcılardan kaynaklanabilir. Avrupa kentlerinde Roman topluluklarının karşı karşıya kaldığı ayrımcılık buna örnek olarak verilebilir.</p> <p>Birçok bağlamda toplumsal normlar, (kurallar), düşük gelirli kadınları, kız çocuklarını ve genç adamları şiddete karşı savunmasız kılabilmektedir.</p> <p>Özellikle afet sonrasında barınma ve göçmen kamplarında çocuklar, cinsel istismara karşı çok açık hale gelebilirler.</p> <p>Su ve sağlık gibi kentsel hizmetlerin sunumu ve bu hizmetlerin dizaynı kentsel alanlarda bazı grupların şiddete daha fazla uğramasına yol açabilir. Hindistan’daki düşük gelirli kızların karşı karşıya kaldığı şiddet düzeyi<sup>5</sup> buna örnek olarak verilebilir.</p>
<p>Sesini duyuramama (karar almadan dışlanma; özerkliğin sınırları)</p>	<p>Yüksek nüfus yoğunluğu, hareketli nüfus durumlarında, karar alma süreçlerinde ve kamu kurumlarında bazı grupların sesi genellikle duyulmaz.</p>	<p>Çeşitli grupları, karar alma süreçlerinden dışlama, onların sosyal statülerine ve bölüşüm sürecinin etrafında ancak yer alabileceklerine dair bir kabule işaret eder. Yerel yönetimlerden kadın, genç ve etnik azınlıkların temsiline ilişkin çok sayıda açıklayıcı veri bulunmaktadır. Araştırmalar, temsil edilmeyen, görünürlüğü daha “az” olan bu grupların ihtiyaçları konusunda, belli bir körleşmenin meydana geldiğini ortaya koymaktadır.</p>
<p>Biyolojik / fiziksel zayıflıklar</p>	<p>Kentin enformel yurttaşlarının fiziksel özelliği (marjinal, hastalık taşıyan, suç oranı yüksek mekanlarda bulunanlar) ölüm oranlarının yüksek olmasıyla belirlenir.</p>	<p>Bazı toplumsal gruplar fiziksel olarak hastalıklardan daha fazla etkilenebilir (yaş, engelli durumu ve HIV gibi hastalık gruplarında yer alanlar). Çocuklar, özellikle kız çocukları, yetişkinlere göre hastalıklara karşı daha zayıftır.</p>

**Kaynak:** Kaynak: Brown, Donald, C. Boano, V. Johnson, J. Vivekananda, J. *Urban Crises and Humanitarian Responses: A literature Review, April 2015, The Bartlette Development Planning Unit*

5 15-49 yaş arası kadın ölümlerinin en yüksek olduğu ikinci ülke; 5-14 yaş grubundaki kız çocukları için ise en yüksek ölüm sayısının bulunduğu ülke Hindistan’dır (World Bank, 2012:16).

## Değerlendirme

Doğal afet, savaş ve benzeri türdeki tüm insani krizler, can kaybı, yaşamın ve bedensel bütünlüğün tehdit altında olması gibi doğrudan bireyin maddi varlığına yönelik sonuçların yanı sıra, insanların temel yaşam alanlarından biri olan kentlere etkisi, kriz sonrasında planlanması ve yaşamın sürdürülebilmesi bakımından önem taşır. İnsani krizler, genel olarak eğitim, sağlık ve barınma hizmetlerinin sunulmasında, altyapı hizmetlerine ulaşımında, gıda ve diğer olanaklara erişimde, kentin kriz öncesi ekonomik ve sosyal yapısından etkilenmektedir. İnsani krizlerin türüne göre, var olan eşitsizlikler, genellikle yoksul kesimlerin aleyhine olacak şekilde; güçlü, sağlıklı, zengin ve genel olarak erkeklerin öne çıktığı bir kentsel yapının doğmasına yol açmaktadır. Yaşlılar, engelliler, çocuklar ve çoğu zaman kadınlar açısından kentler, insani krizlerin ardından, olduklarından daha tehlikeli ve güvenliksiz hale gelmektedir.

Kentler, insani krizlerle, ekonomik açıdan karmaşık bir görünüm sergiler. Temel ihtiyaçların dahi piyasaya bağımlı olduğu yerleşim yeri olarak kentlerin, kriz dönemlerinde insanın temel ihtiyaçlarını karşılayamaması, piyasalarda enformel yapıların güçlenmesine, gıda güvenliğinin ortadan kalkmasına, konut piyasasında dalgalanmalara ve yoksulların aleyhine yüksek kira ve emlak fiyatlarına yol açabilmektedir. Kentlerin bu süreçte ekonomik yapıları, büyük ölçüde kamu kurumlarının olumlu destekleri ile ayakta kalabilir. Arama kurtarma, yangın, sağlık hizmetleri gibi kamu hizmetlerinin yoğunlaşması, kentsel kamu harcamalarının artmasına yol açmaktadır. Bununla birlikte insani krizin türüne ve boyutuna göre, kısa dönemde, kentsel alanda mülkiyet ve refah göstergeleri bakımında olumsuz sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Ancak bu etkilerin uzun döneme yansımaları, insani kriz türüne, kent yönetiminin sürece ilişkin politikalarına ve ulusal düzeydeki politikalara bağlı olarak değişecektir. Bununla birlikte kamu harcamalarında dikkate değer bir yükselişin beklenilmesi gerekir. Kent mimarisinin kaybolması, tarihsel alanların tahribi ise ekonomik zararın yanısıra kültürel açıdan da kentin olumsuz etkilenmesine yol açar.

İnsani krizlerin kente etkileri, sosyal açıdan değerlendirildiğinde, tüm insani kriz literatüründe vurgulandığı gibi, kent yoksulları bakımından daha derin ve kalıcı olabilmektedir. İnsani krizlerin kentte yaratacağı sosyal etkiler; sınıf, etni, din, mezhep, millet, ırk, engellilik, cinsiyet gibi değişkenler etrafında kentsel nüfusun hangi ölçüde farklılaştığı, ayrıştığı ve parçalandığına göre farklılaşmaktadır. Kentlerdeki gelir eşitsizliğinin yüksek olması, kriz dönemlerinde yoksulların yardıma ulaşma kapasitesini de belirleyebilmektedir. Hizmetteki aksamalar ve kırılğan kesimlerin fazlalığı, kent içerisinde farklı düzeylerde yeni çatışmalara (grupların kendi arasında, kamu kurumları ile hizmetten yararlananlar arasında) neden olabilmektedir.

İnsani krizlerin ekonomik ve sosyal açıdan olumsuz etkilerini hafifletmenin yolu, olağan kentsel yaşamdaki eşitsizliklerin azaltılması, kent yönetiminin insani kriz durumuna hazır olması ve toplumsal aidiyetin pekiştirilmesi olabilir. Ancak, aşırı derecede ayrılmış toplumlarda, bu türden olaylar, toplumsal aidiyeti daha da zayıflatıcı bir etki yaratmaktadır.

## Kaynaklar

1. AFAD, *Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar*, Ankara, 2014, AFAD.
2. Akar, S. "Doğal Afetlerin Kamu Maliyesine ve Makro Ekonomiye Etkileri: Türkiye Değerlendirmesi", *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, sayı 21, 2013.
3. Brown, Donald, C. Boano, V. Johnson, J. Vivekananda, J. *Urban Crises and Humanitarian Responses: A literature Review*, 2015, The Bartlette Development Planning Unit.
4. Del Carpio, X. V. Ve M. Wagner, "The Impact of Syrian Refugees on the Turkish Labor Market", *World Bank Policy Research Working Paper* 7402, 2015.
5. Dünya Bankası, 2012 Kalkınma Raporu, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kalkınma, Dünya Bankası, 2011.
6. İnmez, İ. Afetlerin Doğallığı Üzerine: Sosyal Bir Olgu Olarak Afetler ve Kırılğanlık Sorunu, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66-4, s.185-194.
7. OECD, *Focus on Inequality and Growth December*, 2014, Paris (<http://www.oecd.org/social/Focus-Inequality-and-Growth-2014.pdf>)
8. ORSAM, *Türkiye'deki Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri*, Rapor No. 195, Ocak 2015.
9. Uluslararası Af örgütü, 3 Eylül 2015 tarihli Açıklaması, <https://amnesty.org.tr/icerik/8/1647/sayilarla-suriye-multeci-krizi>.

# İNSANİ KRİZLER ve İNSAN HAKLARI

Av. Ender BÜYÜKÇULHA

Ankara Tabip Odası Hukuk Bürosu

İnsani krizler karşısında devletin ve kamu otoritelerinin sorumluluklarına dair bir tartışmayı; hem siyasi, hem de hukuki düzlemde, “insan hakları” düşüncesinden bağımsız ele almamak gerekir. İnsan hakları düşüncesi ise, M.Ö 5 inci Yüzyılda Antik Yunan filozoflarının<sup>5</sup> savlarından, 1215 yılında İngiltere’de Kral John’a imzalatılan Magna Carta Libertatum’a<sup>6</sup>, şüphesiz insanlığın daha yakın geçmişinde 10 Aralık 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’ne uzanan bir dizgide görünüm ve değer kazanmaktadır.

İnsan hakları düşüncesinin daha yakın bir geçmişe ait yolculuğu ise, kimi özgün sorun alanlarına ya da belirli insan kesimlerine yönelik bir “pozitif ayrımcılık” temelinde, asıl olarak o sorunlara ve/veya o kesimlere özgü bir güvence arayışını yansıtmaktadır. “Yeni kuşak haklar” kavramı içinde de ele alınabilen bu yönelimde; Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme (1979), Halkların Barış Hakkına Dair Bildiri (1984), Gelişme Hakkına Dair Bildiri (1986), Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989), Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (1992), Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme (2006), Birleşmiş Milletler Yerli Hakları Bildirisi (2007) gibi normatif ürünler birer örnek olarak sayılabilir. Görüldüğü üzere; kadın hakları, çocuk hakları, engelli hakları, yerli hakları, barış hakkı, gelişme hakkı veya çevre hakkı gibi kimi özgün başlıklar, anılan yönelimle insan hakları düşüncesi içinde yer bularak öne çıkan, özgün kategorilerdir. Bu kapsamda çalışan haklarına yönelik Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmeleri de şüphesiz dikkate alınmalıdır.

Savaşlar, savaş tanımı layık görülme de en az bir savaş kadar yıkıma yol açan bölgesel çatışmalar ya da güncel bir adlandırma ile “vekalet savaşları”, siyasal iktidar değişimleri, ekonomik ve sosyal eşitsizlikler, iklimsel sorunlar gibi nedenlerle, insanlığın yazgısında öteden beri kitlesel göçler ve sığınma olgusu da yer almıştır. İki büyük dünya savaşı (emperyalist paylaşım savaşı) ve sonrası süreçte, ne yazı ki yeryüzünden hiç eksik olmayan, yol atığı toplumsal yıkım ve sorunlarla insanlığı bir yok oluşa sürüklemeye potansiyeli taşıdığı da görülen savaş ve çatışmalar, mülteci ve/veya sığınmacı olgusunu giderek öne çıkarmıştır. Yaşadıkları toprakları, mensubu oldukları ülke ve toplumu terk etmek zorunda kalan; başka yaşamlara, topraklara, ülke ve devletlere sığınma ihtiyacı duyan bu insanlara özgü hak ve güvence arayışı da, bu nedenle insan hakları düşüncesi içinde diğer bir özgün alan olarak yer bulmaya başlamıştır.

İnsanlık tarihi içinde bu kapsamda yaşanan bir çok belirgin siyasal ve toplumsal değişim, insanlık tarihinin acı ve zulüm ile anılan belli başlı tarihsel olayları; beraberinde yol açtığı kitlesel göç ve sığınma hareketleri ile uluslararası hukukta ya da insan hakları hukukunda, bu yoldaki özgün normatif yapının oluşumunda belirleyici olmuştur. Nitekim bu kapsamdaki ilk/öncül uluslararası hukuki metinlere bakıldığında; Rus İmparatorluğu’nun sona ermesi (SCBB’nin kuruluşu)<sup>7</sup>, Osmanlı İmparatorluğu’nun dağılması (Ermeni sorunu, Ortadoğu’nun yeniden şekillenmesi)<sup>8</sup>, İspanya içsavaşı,<sup>9</sup> Almanya ve Avusturya’da Nazi iktidarının hakimiyeti<sup>10</sup> gibi olayların, kitlesel göç ve mülteci/sığınmacı kavramlarına dair hukuki düzenlemeleri gündeme getirdiği, bunları belirlediği görülmektedir.

İkinci Dünya Savaşı ve sonrası dönem, şüphesiz yarattığı şiddet ortamının ve yol açtığı sorunların boyutu ölçüsünde, bu alandaki özgün normatif ve kurumsal ürünleri daha belirgin kılmıştır. Nitekim modern çağın insan hakları düşüncesi de, asıl olarak İkinci Dünya Savaşı’nın yol açtığı yıkım ve bu yıkımın yerini alması

5 İnsan hakları düşüncesinin felsefi ve siyasi köklerinin, Antik Yunanistan’da sofizm yada bilgecilik akımına dayandırılması yaygın kabul gören bir yaklaşımdır.

6 Bilinen bu Latince adlandırmanın çevirisi; “Büyük Özgürlük Fermanı” şeklinde yapılabilir.

7 1926 tarihli düzenleme

8 1926 ve 1928 tarihli düzenlemeler

9 1933 tarihli düzenleme

10 1939 tarihli düzenleme (Nazi zulmünün kurbanları)

arzulanan yeni dünya düzeninin gerekleri üzerine Birleşmiş Milletler çatısı altında filizlenmiştir.<sup>11</sup> Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komserliği'nin (UNHCR) kuruluşu da, asıl olarak İkinci Dünya Savaşı'nın Avrupa kıtası özelinde yol açtığı mülteci sorununa dayanmaktadır.

Bu kapsamda, mültecilerin ya da sığınmacıların özgün hukukuna, diğer bir ifade ile mültecilerin yada sığınmacıların insan haklarına dair, "Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme"<sup>12</sup> (1951) ve "Devlete Sığınmaya İlişkin Beyanname" (1967) ile belirgin bir normatif yapıya ulaşan bu yönelim, insan hakları düşüncesi ve insan hakları hukukunun içinde özgün bir yer edinmiştir.

Hemen belirtmek gerekir ki, insan hakları düşüncesi ve hukuku içinde yer alan önceki genel metinler içinde de mülteci/sığınmacı haklarına dair özgün düzenlemeler bulunmaktadır. Nitekim, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 14 üncü maddesi; "*Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır*" hükmünü taşımaktadır.

İç hukukumuzda ise, 11.04.2014 tarihinde yürürlüğe giren 6458 Sayılı "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu", temel hukuki/normatif yapıyı temsil etmektedir. 6458 Sayılı Kanun'un devamında, "Geçici Koruma Yönetmeliği" de adli bir yönetmelik de 22.10.2014 tarihinde yürürlük kazanmıştır. Öncesinde ise, 1950 tarihli olan 5682 Sayılı "Pasaport Kanunu" ve 5683 Sayılı "Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun" hükümleri ile bu yolda iç hukukta düzenlemeler yapılmış idi. Ancak söz konusu hukuki metinlerin yetersizliği, 6458 Sayılı Yasa'nın çıkarılması gereğini doğurmuş, nitekim bu yasa ile 5683 Sayılı Yasa'nın varlığına da son verilmiş, 5682 Sayılı Yasa'nın bir çok hükmü de yürürlükten kaldırılmıştır.<sup>13</sup>

Anılan 6458 Sayılı Yasa ile kurumsal bir yapılanmaya da gidilmiş ve İçişleri Bakanlığı'na bağlı "Göç İdaresi Genel Müdürlüğü" kurulmuş,<sup>14</sup> aynı zamanda "Göç Politikaları Kurulu" oluşturulmuştur.<sup>15</sup> Yine 6458 Sayılı Yasa kapsamında; "Göç Danışma Kurulu", "Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonu", "Düzensiz Göçle Mücadele Koordinasyon Kurulu" adlı kimi sürekli yapılara da yer verilmiş olup, bu yapılarda kısmi düzeyde sivil toplum örgütlerine temsil olanağı da sağlanmıştır.

Türkiye, değinilen uluslararası belgelerin tarafıdır. "Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme", 359 Sayılı Yasa ile 05.09.1961 tarihinde kabul edilmiştir. Ancak Türkiye, coğrafi çekince koyarak bu sözleşmeyi imzalamış ve nitekim iç hukukunda da bu yolda ikili bir yaklaşımı benimsemiştir. Buna göre; "mülteci" statüsü, ancak Avrupa ülkelerinden gelenlere yönelik verilebilecektir.<sup>16</sup> Avrupa ülkeleri dışından gelenlere ise "şartlı mülteci" statüsü verilecek ve bunlar üçüncü bir ülkeye gidene/yerleştirilene kadar geçici bir korumaya tabi tutularak ülkede kalabileceklerdir.<sup>17</sup> Öte yandan yukarıda değinilen her iki statü kapsamında olmasa da; geri gönderildiği takdirde ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalma ihtimali olan, bunun dışında silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olan kişilere de "ikincil koruma" statüsü verilebilecektir.<sup>18</sup>

Gerek uluslararası normatif belgeler, gerekse iç hukuk kuralları dikkate alındığında, Türkiye'de kamu otoritelerinin mülteciler/sığınmacılar nezdinde yükümlülükleri ise, şu şekilde özetlenebilir;

Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme kapsamında;

- ✓ Ayrımcılık yasağı (m. 3)
- ✓ Din ve ibadet özgürlüğü (m. 4)
- ✓ Yabancılarla eşit haklara sahip olma (m. 7)

11 Birleşmiş Milletler teşkilatının kuruluşu (1945) ve ardından İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin kabulü (1948), bu kapsamda bir milat kabul edilmektedir. Bildirge, "İnsanlığın Magna Carta'sıdır" (E. Roosevelt)

12 Cenevre Sözleşmesi olarak da adlandırılmaktadır.

13 Bkz. 6458 Sayılı Yasa m. 124

14 Bkz. 6458 Sayılı Yasa m. 103 vd.

15 Bkz. 6458 Sayılı Yasa m. 105

16 Bkz. 6458 Sayılı Yasa m. 61

17 Bkz. 6458 Sayılı Yasa m. 62

18 Bkz. 6458 Sayılı Yasa m. 63

- ✓ Bulunduğu ülke yasalarına göre hukuki statüye tabi olma hakkı ve evlilik hakkına saygı (m. 12)
- ✓ Mülkiyet hakkı ve diğer tasarruf haklarına sahip olma (m. 13)
- ✓ Fikri ve sanatsal haklara sahip olma (m. 14)
- ✓ Dernek, meslek örgütü ve sendikalara üyelik hakkı (m. 15)
- ✓ Hak arama özgürlüğü (m. 16)
- ✓ Çalışma hakkı (m. 17 vd)
- ✓ Sosyal yardımlardan yararlanma hakkı (m. 20, m. 23)
- ✓ Barınma hakkı (m. 21)
- ✓ Eğitim hakkı (m. 22)
- ✓ Çalışma yaşamına ilişkin haklardan, sosyal güvenlik ve emeklilik hakkından yararlanma (m. 24)
- ✓ Yabancı kuruluşlarından yardımlarından yararlanma hakkı (m. 25)
- ✓ Seyahat ve istediği yerde yerleşme hakkı (m. 26)
- ✓ Kimlik ve seyahat belgesine sahip olma hakkı (m. 27, m. 28)
- ✓ Vergi ve harçlarda ayrımcılık yasağı (m. 29)
- ✓ Getirdiği mallarını beraberinde nakletme hakkı (m. 30)
- ✓ Ülkeye yasadışı girme zorunluluğu durumunda cezasızlık (m. 31)
- ✓ Sınırdışı yasağı (m. 32)
- ✓ Hayatı ve özgürlüğü tehdit altında olacağı yere geri gönderme (iade) yasağı (m. 33)
- ✓ Vatandaşlık kazanma olanağı/hakkı (m. 34)

Ancak bu hakların, çoğunlukla kimi sınırlamalara ve/veya koşullara tabi tutulduğu görülmektedir. Nitekim sözleşme lafzında mültecilerin, o ülke tarafından o ülkede bulunan yabancılara tanınan haklar noktasında, asıl olarak yabancılarla bir eşitliğe sahip kılındığı görülmektedir. Somutlarsak, bir çok hakkın mülteciye, “*genel olarak aynı koşullardaki yabancılara sağlanandan daha az müsait olmayan bir şekilde*” uygulanması kuralı, sıklıkla sözleşme lafzında yer bulmaktadır.<sup>19</sup> Din ve ibadet özgürlüğü, fikri ve sanatsal haklar gibi bir kısım temel hak ise, o ülke vatandaşlarına tanınan haklarla eşit uygulama zorunluluğuna sahiptir.

Yine sözleşme, her ülkenin sözleşmenin kimi hükümlerine çekince koyma hakkını da tanımaktadır<sup>20</sup>. Öte yandan sözleşmenin en baştan, mültecilerinin hakları yerine, yükümlülüklerine vurgu yapan bir düzenleme ile başlaması da düşündürücüdür<sup>21</sup>. Bütün bu nedenlerle sözleşmenin, mültecilerin haklarını tanıma ve korumanın yanında; mültecilere karşı, kabul eden egemen devletin ve kabul eden toplumun düzen ve güvenliğini koruma kaygısı taşıdığı da söylenebilir.

“Devlete Sığınmaya İlişkin Beyanname” kapsamında ise;

- ✓ Sığınma hakkına saygı (m. 1)
- ✓ Sınırdışı edilme, sınırdışı edilme ve zulüm göreceği ülkeye geri gönderilme yasağı (m. 3)

düzenlemeleri yer bulmaktadır.

Ancak bu hak ve yükümlülükler kapsamında da, egemen devletlere tanınmış inisiyatiflerin ve kimi koşulların varlık kazandığı görülmektedir. Hatta sığınma hakkına ilişkin belirleme yapma ve bu hakkı temellendirmede, her egemen devletin mutlak takdiri kabul görmektedir.<sup>22</sup>

19 İfade, sözleşme m. 13 lafzından alınmıştır.

20 Sözleşme m. 42 - 1. Her Devlet, imzalama, onaylama veya taraf olma sırasında, Sözleşme'nin 1, 3, 4, 16 (1), 33, 36 - 46. (dahil) maddeleri dışındaki maddeler hakkında çekince koyabilir.

21 Sözleşme m. 2 - Her mültecinin, bulunduğu ülkeye karşı, özellikle yasalara, yönetmeliklere ve kamu düzenini için alınan önlemlere uymayı öngören yükümlülükleri vardır.

22 Beyanname m. 1/3; “Sığınma hakkı tanımaya ilişkin temellendirmenin değerlendirilmesi, sığınma hakkını tanıyan Devlete ait olacaktır”.

İç hukukta öne çıkan temel normatif yapı olan, 6458 Sayılı “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” kapsamında ise;

- ✓ Ülkeye kabul hakkı ve geri gönderme yasağı (6458 sk. m. 4)
- ✓ Makul süre bekletme (6458 sk. m.6/5, m. 97)
- ✓ Uluslararası koruma başvurusunda bulunma olanağı sunma (6458 sk. m.8)
- ✓ Bilgilendirilme ve itiraz hakkı (6458 sk. m. 7/2, m. 10, m. 17, m. 21/6, m. 25/2, m.53, m. 57/5-6, m. 68/4, m. 70, m. 72/3, m. 73, m. 74/1, m. 78/6, m. 80, m. 85/5, m. 86/2, m. 90/2)
- ✓ Giriş yasağının süre ile sınırlanması (6458 sk. m. 9)
- ✓ Vize muafiyeti (6458 sk. m. 12)
- ✓ İkamet ve çalışma izni/hakkı (6458 sk. m. 19 vd. ve m. 27, m. 89/4)
- ✓ Vatansızlara yönelik haklar (6458 sk. m. 51)
- ✓ Sınır dışı etme yasağı (6458 sk. m. 55)
- ✓ Sınır dışı etmede makul süre tanıma (6458 sk. m. 56)
- ✓ İdari gözetimde süre sınırı ve gözden geçirme yükümlülüğü (6458 sk. m. 57, m. 68)
- ✓ Avukat yardımından veya sivil danışmanlık hizmetinden yararlanma hakkı (6458 sk. m. 57/7, m. 75/1, m. 81)
- ✓ Geri gönderme merkezlerinde tutulanlara tanınan haklar; yasal temsilciye, avukata, yakınlarına ulaşma hakkı, ücretsiz sağlık hakkı, eğitim hakkı, haberleşme hakkı vb. (6458 sk. m. 59, m. 68)
- ✓ Uluslararası koruma hakkı (6458 sk. m. 64 vd.)
- ✓ Refakatsiz çocuklara özgü koruma hakkı (6458 sk. m. 66)
- ✓ Özel ihtiyaç sahipleri için korumada öncelik hakkı (6458 sk. m. 67)
- ✓ Şiddete maruz kalmışların tedavi hakkı (6458 sk. m. 67/2)
- ✓ Korunma hakkı olanlara idari gözetim uygulama yasağı (6458 sk. m. 68)
- ✓ Tercüman yardımından yararlanma hakkı (6458 sk. m. 70/2)
- ✓ Koruma başvurusunda itiraz ve yargıya başvuru hakkı (6458 sk. m. 80, m. 85/4)
- ✓ Seyahat belgesi alma hakkı (6458 sk. m. 84)
- ✓ Gönüllü dönüş yapacaklara maddi destek verme yükümlülüğü (6458 sk. m. 87)
- ✓ Eğitim hakkı, ilk ve orta öğretim hizmetlerinden faydalanma (6458 sk. m. 89/1)
- ✓ Sosyal yardım ve hizmetlere erişim hakkı (6458 sk. m. 89/2)
- ✓ Sağlık hakkı, sağlık güvencesi ve ödeme gücü olmayanlara ücretsiz sağlık hakkı (6458 sk. m. 89/3)
- ✓ Parasal yardım yükümlülüğü (6458 sk. m. 89/5)
- ✓ Bilgilerin ve kişisel verilerin korunması ve bunlara erişim hakkı (6458 sk. m. 94, m. 99)
- ✓ Barınma hakkı, kabul ve barınma merkezlerinden yararlanma hakkı (6458 sk.m. 95)
- ✓ Uyum faaliyetlerine katılma ve bunlardan yararlanma hakkı (6458 sk. m. 96) düzenlemeleri yer bulmaktadır.

Gözden kaçırılmaması gereken ise, mülteciler/sığınmacılar özelinde, onlara yönelik bir “pozitif ayrımcılık” niteliğinde olan bütün bu hukuki yapı yanında, insan haklarına dair genel hukuki yapının ve bu yapıda

yer alan genel normatif ürünlerin, doğrudan mülteciler/sığınmacılar için de geçerli olabileceği, nitekim bu yolda devlet ve kamu otoriteleri için kimi temel yükümlülükler öngördüğüdür.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi, ülkemizin de tarafı olduğu temel insan hakları belgelerinde yer alan temel haklar, *yurttaşlara* değil, *insanlara*; sırf insan olmalarının bir gereği olarak tanınmıştır. Bu kapsamda; yaşam hakkı, işkence yasağı, düşünce ve ifade özgürlüğü gibi temel hakların, nerede ve hangi konumda/statüde olursa olsunlar, diğer bir ifade ile kabul eden yabancı bir egemen devletin topraklarında mülteci/sığınmacı olsalar da, bütün insanlara koşulsuz tanınması ve saygı görmesi, kaçınılmaz bir hukuki zorunluluk, bir insanlık değeridir.

Bu kapsamda Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın İkinci Kısım İkinci Bölümü'nde yer alan "Kişinin Hakları ve Ödevleri" başlığındaki temel hak ve özgürlüklerin<sup>23</sup>, yalnızca ülke (Türkiye) yurttaşları için değil, Türkiye Cumhuriyeti egemenliği altında bulunan herkes için geçerli olduğu, nitekim Anayasa lafzında "kişi, kimse" vb. genel/soyut ifadeler ile bu hak ve özgürlüklere dair düzenlemeler yapıldığı, hukuki bir gereklilik olarak söylenebilir.

Bu nedenle bir mülteci/sığınmacı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde ya da doğrudan Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda yer alan bir hakkının ihlal edildiği gerekçesi ile, bireysel başvuru hakkına dahi sahiptir. Nitekim bir Suriyeli sığınmacının, "sınır dışı edilme yasağı"nın, sınır dışı tasarrufundan kaynaklı "yaşam hakkı ile işkence ve eziyet yasağı"nın, idari gözetim altında tutulduğu geri gönderme merkezi<sup>24</sup> koşullarından kaynaklı "insan onuru ile bağdaşmayan ceza veya muamele yasağı"nın, idari gözetim altında makul olmayan bir süre tutulması nedeniyle de "özgürlük ve güvenlik hakkı"nın ihlal edildiği gerekçesi ile, Anayasa Mahkemesi'ne (AYM) yaptığı başvuru, yüksek mahkeme tarafından kabul edilmiş, hak ihlal tespiti kararı verilmiştir.<sup>25</sup>

Anayasa Mahkemesi'nin anılan karar lafzında, özellikle başvurucu sığınmacının idari gözetim altında tutulduğu geri gönderme merkezi koşullarına ve bunun Anayasa'nın 17 nci maddesinde yer alan "işkence ve eziyet yasağı, insan onuru ile bağdaşmayan ceza veya muamele yasağı" kapsamında bir hak ihlaline yol açıp açmadığı değerlendirilmesinde, dikkate alınması gereken şu ifadeler yer almaktadır;

*"Tutulma koşullarının 17. maddeye uygunluğunun değerlendirilmesinde, kişi başına düşen alan hesabının yanı sıra, tutulu bulunan kişilerin günlük açık havadan yararlanmaları, kapalı mekanların gün ışığı alma ve havalandırılma durumları, kalınan mekanın temizliği ve tutulu bulunan kişilere sunulan sağlık hizmetleri gibi hususların da dikkate alınması gerekmektedir. CPT<sup>26</sup> nin gözetim altında tutulan göçmenler hakkında kabul ettiği standartlarda, kişileri yabancılar mevzuatına göre uzun süreli olarak özgürlüklerinden mahrum bırakmanın gerekli görüldüğü hallerde, bu kişilerin özellikle bu amaç için hazırlanmış hukuki durumlarına uygun bir programa, fiziki koşullara ve uygun nitelikli personele sahip merkezlerde tutulmaları gerektiği; bu tür merkezlerin yeterli donanıma sahip, temiz ve bakımlı olması ile orada kalan kişilere yeterli yaşama alanı sağlamasının önemli olduğu; cezaevi ortamı izleniminin mümkün olduğu kadar önlenmesi gerektiği; programlı faaliyetlerin açık havada egzersiz imkanına, gün içinde zaman geçirilebilecek bir odaya, radyo/televizyona, gazete/dergilere ve diğer uygun dinlenme yollarına erişimi içermesi gerektiği; bu kişilerin tutuldukları süre ne kadar uzun olursa onlara sunulan faaliyetlerin de o kadar kapsamlı olması gerektiği kabul edilmektedir. Bu kapsamda CPT, istisnasız bütün mahkûmlara -ceza olarak hücre hapsinde olanlar dahil- her gün açık havada egzersiz yapma imkanı verilmesi ve açık havada egzersiz yapılacak yerlerin makul büyüklükte ve mümkün olduğunca kötü hava şartlarından koruyacak biçimde düzenlenmiş olması gerektiğini kabul etmektedir. Mahkûmlar açısından kabul edilen bu standardın "gözetim altında tutulan göçmenler açısından evleviyetle geçerli olduğu açıktır."*

23 Anayasa m. 17 ile m. 40 arasında yer alan hak ve özgürlük güvenceleri

24 Bahse konu merkez "Kumkapı Geri Gönderme Merkezi"dir.

25 AYM'nin 11.11.2015 tarih ve 2014/13044 sayılı kararı

26 CPT= Avrupa İşkencenin ve İnsanlıkdışı veya Onur Kırıcı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesi (AİÖK)



Merkezde tutulu bulunan kişilere tahsis edilen alanın genişliğinin tespitine geçilerek Kumkapı GGM'ye ilişkin hazırlanan rapor ve görüşler incelendiğinde başvurunun kaldığı dönem dahil olmak üzere Merkezin resmi kapasitesinin 300 kişilik olduğunun kabul edildiği, tutulu bulunan kişilere tahsis edilen alanda kayda değer bir değişiklik bulunmadığı görülmektedir. İHK'nın raporunda görüşleri alınan Merkez yetkililerinin de belirttiği üzere şehir merkezinde, yapıların sıkışık olduğu bir alanda bulunan Merkezde tutulu kişilere tahsis edilen alanda esaslı bir değişiklik yapılması da mümkün görünmemektedir. Merkeze ilişkin yukarıdaki veriler birlikte değerlendirildiğinde kadın erkek tüm sakinlere tahsis edilen alanın yaklaşık 1.000 m<sup>2</sup> olduğu ve bu alanın genişliğinin -yine başvurunun kaldığı dönem dahil olmak üzere- son dönemde değişmediği anlaşılmaktadır.

Bu durumda Merkezde kişi başına düşen alanın yaklaşık azami 3 m<sup>2</sup> olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Bu tür merkezlerde, kişilere tahsis edilen alanın darlığı nedeniyle maruz kaldıkları sıkıntılar, yatakhaneler dışında zaman geçirebilecekleri alanların bulunması suretiyle kısmen azaltılabilecek olup yaşam koşullarının Anayasa'nın 17. maddesi açısından incelenmesinde bir unsur olarak dikkate alınabilir.

Bu çerçevede başvurunun yaşadığı koşullar incelendiğinde, İHK Raporunda ifade edildiğine göre Merkezde idarenin kullandığı birimlerden demir kapılarla ayrılan mekanda, koşullar (üniteler) dışında koridor ve yemekhane olarak kullanılan büyük bir salon bulunmaktadır. Koridorda üç adet spor aleti mevcuttur. Yatakhanelerde yer olmaması nedeniyle bir grup insanla birlikte başvurunun bu mekanlardan biri olan televizyon odasında yattığı bilgisi yer almaktadır. Bu durumda Merkezde kalanların ortak kullanım alanı olarak yararlanabilecekleri mekanların oldukça sınırlı olduğu ve bu mekanların da yatakhanelerde yer olmadığından kalma yeri olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Buna bağlı olarak sadece bitişik nizam ranzaların ve dolapların bulunduğu kalabalık yatakhanelerde kalan sakinlerin Merkez içinde nispeten rahatlayabilecekleri bir ortamın bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Yukarıdaki değerlendirme unsurlarına ek olarak CPT'nin bu konuda ortaya koyduğu standartlar esas alındığında, tahammül edilemez koşullarda günlük yaşamların sürdürmelerine engel olabilecek bir tedbir olarak her gün açık havada en az bir saat egzersiz yapabilme imkanının Merkezde kalan kişilere sağlanması gerekmektedir.

İHK'nın raporunda yer verildiğine göre Merkez Müdürü; gözetim altındaki kişilerin binanın bahçesinde hava alma imkanını hafta içinde günde 45 dakika, hafta sonlarında ise günde 2-3 saat sağlamaya çalıştıklarını beyan etmiştir. Bu konuda başvuru, ilk günlerde haftada bir kez havalandırmadan yararlandırılırken son dönemde hiç havalandırmaya çıkarılmadığını ifade etmektedir. Raporda görüşleri alınan tutulu bazı kişiler de başvurunun ifadelerini teyit eder nitelikte, kendilerine hava alma imkanı verilmediğini hatta içlerinde bazılarının haftalarca bu imkandan yararlanamadıklarını, bazı kişilere ise 3-4 ay boyunca bu imkanın sadece iki defa verildiğini ifade ettiği görülmektedir.

Merkez yetkililerince 'sağlanmaya çalışıldığı' söylenen açık havaya çıkma imkanının dahi CPT standartlarını taşımaktan uzak olduğu görülmektedir. Dahası Merkez yetkililerinin de bahçeyi araç otoparkı olarak kullanmaları, güvenlik açısından sıkıntılı bulunması ve kış koşulları nedeniyle gözetim altındaki kişileri havalandırma imkanından yararlandıramadıklarını kabul etmelerinin de açıkça ortaya koyduğu üzere, Merkezde tutulu bulunan kişilere fiilen sağlanan açık havadan yararlanma imkanının, CPT standartlarında ortaya konulan asgari düzeyin oldukça altında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tutuklu veya mahkûm olmayan bu kişilerin açık havadan yararlanma koşullarının CPT standartlarının altında olmasının kabul edilebilir bir düzey olmadığı açıktır.

*Bu bölümde yapılan tespitler bir arada değerlendirildiğinde, kişi başına 3 metrekarenin altında bir yaşam alanına karşılık gelebilecek şekilde, Merkezin aşırı kalabalık olmasının, başlı başına başvurunun Merkezde kaldığı dönemde maruz kaldığı koşulların Anayasa'nın 17. maddesinde yasaklanan "insan haysiyetiyle bağdaşmayan" muamele düzeyinin aşılmasına yol açabilecek nitelikte olduğu, Merkez içinde kalma mekanları dışında rahatlamaya imkan sağlayacak ortak kullanım alanlarının yetersiz ve daha da önemlisi, başvurucuya sağlanan açık havadan yararlanma imkanının çok sınırlı olmasının, başvurunun Merkezde sahip olduğu koşulları kendisi açısından daha da zorlaştırdığı ve başvurunun bu koşullarda sekiz ayın üzerinde bir süre idari gözetim altında tutulmasının, Anayasanın 17. maddesi açısından açık bir ihlal doğurduğu sonucuna ulaşılmıştır.*

*Bu noktaya kadar yapılan incelemede ortaya konulan koşullar; başvurunun Kumkapı GGM'de maruz kaldığı muamelenin, bir kişinin sınır dışı etme işleminin yürütülmekte olması nedeniyle şekil ve şartları kanunla gösterilen usule uygun olarak yakalanması veya tutulu durumda bulundurulmasının barındırdığı rencide olma duygusu ve ıstırapın ötesine geçmiş olduğunun kabul edilmesi açısından yeterli olduğundan, başvurunun bu bölümde değerlendirilebilecek şekilde ileri sürdüğü; Merkezin temizliği, sağlık hizmetlerinin ve gıda temininin yetersizliği ve dış dünya ile iletişim sorunları konusunda 17. madde açısından ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.*

*Açıklanan nedenlerle somut olayın özel koşullarında, Kumkapı GGM'de tutulma koşullarının "insan haysiyetiyle bağdaşmayan" muamele düzeyinde olduğu ve bu suretle Anayasa'nın 17. maddesinin ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır."<sup>27</sup>*

Görüldüğü üzere söz konusu olan her durumda ve öncelikle bir insan hakkıdır. İnsan hakları, şüphesiz her insan için hukukun koruması altındadır. Devletin ve kamu otoritelerinin, mülteciler/sığınmacılar nezdinde temel yükümlülüğü, önceki bölümlerde değinilen mülteciler/sığınmacılar nezdindeki özgün haklara saygı yanında ve hatta bunların öncesinde, temel insan haklarına saygıdır.

Barınma veya tutulma koşullarından, maruz kalınan muameleye veya uygulanan yaptırımlara; düşünce ve ifade özgürlüğünden, hak arama özgürlüğüne ve adil yargılanma hakkına değin; her mülteci/sığınmacı için Anayasal güvenceye sahip temel ve vazgeçilmez haklar söz konusudur. Bir mülteci/sığınmacı, ülke topraklarına ayak bastığı ve o devletin egemenliği altında girdiği anda, öncelikle bir insan olmanın gereği olarak, bu kapsamda bir hukuki değerlendirmeye ve güvenceye sahip olma durumundadır.

Yazının girişinde değinilen ve mülteciler/sığınmacılar nezdinde bir "pozitif ayrımcılık" temeline dayanması beklenen özgün normatif metinler ve özgün hukuki güvenceler ise, her insan için geçerli olan genel hukuki güvenceler yanında, ancak bunları yok saymak yerine bunları daha da geliştirmek adına, yer bulabilir. Devletin ve kamu otoritelerinin sorumluluğu noktasında da, ortada bir mülteci/sığınmacı ötesinde, gerçekte ve öзде bir insanın var olduğunun, tek ve yalın bir maddi ve hukuki gerçek olarak kabul edilmesi gerekir.

Bir Romalı düşünür, "Daha çok yasa, daha az adalettir" demiştir.<sup>28</sup> Bir Fransız düşünür ise,

"Yasalardan daha çok, daha ağır, daha geniş haksızlıklara yol açan ne vardır?" diye sormaktadır.<sup>29</sup> Mülteciler/sığınmacılar nezdinde/özelinde oluşan ve giderek de gelişen normatif yapıyı ve bu kapsamda devletin ve kamu otoritelerinin sorumluluklarını, hukuki zeminde de basite indirgemek, sadeleştirmek, öze ulaşmak, kanımızca son derece rasyonel bir tercih olacaktır. Kaldı ki bu tercih, mültecilere/sığınmacılara özgü hukuk metinlerinde görülen ciddi eksiklikler karşısında, şüphesiz daha üst bir güvence ve korumayı da tesis edecektir.

27 Bu yazının kaleme alındığı tarihlerde Sayın Cumhurbaşkanı, AYM'nin iki gazetecinin tutukluluk durumu hakkında tesis ettiği bir başka kararı hakkında, bu kararı yok saydığına, bu kararı tanımadığına dair demeçler verdi. Okuyucu nezdinde bir kafa karışıklığını önlemek açısından, yargı kararlarının her kişi ve kurum için bağlayıcı olduğunu, temel bir hukuk kuralı ve hukuk devleti ilkesinin bir gereği olarak ifade etmek isteriz. Okurların; hukuka ve yargı kararlarına, en azından Cumhurbaşkanı'dan daha fazla saygı ve bağlılık duyması, haklı beklentimizdir.

28 Cicero

29 Montaigne

Unutulmamalıdır ki; *bütün insanlar özgür; onur ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler, birbirlerine karşı kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlar. Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir ayırım gözetmeksizin bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir. Ayrıca, ister bağımsız olsun, ister vesayet altında veya özerk olmayan ya da başka bir egemenlik kısıtlamasına bağlı ülke yurttaşı olsun, bir kimse hakkında, uyruğunda bulunduğu devlet veya ülkenin siyasal, hukuksal veya uluslararası statüsü bakımından hiçbir ayırım gözetilmeyecektir.*<sup>30</sup>

Mültecilere/sığınmacılara yönelik hukuki ve idari yaklaşımlar, doğası gereği bir “eşitsizliği” ve -pozitif olma iddiasında olsa da doğası gereği- bir “ayrımcılığı” barındırmaktadır. Egemen devlet ve kamu otoriteleri, kendilerini ancak yurttaşlarına karşı sorumlu görme algısını, hatta yurttaşları içinde de egemen sınıfların ötesini/aşağısını çok da dikkate almama alışkanlığını, devlet ve siyasal otorite kavramının tarihsel ve siyasal doğası gereği sürdürmektedir.

Bu algıyı değiştirmek, devletin ve kamu otoritelerinin sorumluluğunu, gerçekte ve özde insana yönelik bir sorumluluk olarak, hem hukuki/normatif zeminde, hem de uygulamada hakim ve temel kılmak; mültecilerin/sığınmacıların yaşadığı sorunlarla, yüzyılımızın büyük bir utanç ve umutsuzluk ile anılmasına vesile olacak güncel insani krizlerle başa çıkabilmenin; hem hukuki, hem de akılcı çaresidir.

İnsan hakları düşüncesi içinde, açıklandığı üzere özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan küresel yıkım ortamında, özgün bir alan olarak varlık kazanmaya başlayan mültecilerin veya sığınmacıların hakları kavramı, her şeyden önce ve özüde “insan(ların)”, ancak şüphesiz daha dezavantajlı bir konumda bulunan insanların haklarıdır.

Bu algıyı egemen kılmak için öncelikle bir empati (eşduyum) gerçekleştirmek, yararlı olmaz mı ?

ABD’deki ırk ayrımcılığını ve adalet sistemini konu edinen, ülkemizde “Öldürme Zamanı”<sup>31</sup> adıyla gösterilen bir filmde; küçük kıızı, bir grup ırkçı beyaz erkek tarafından tecavüze uğrayıp öldürülmek istenen Afrika Amerikalı bir babanın, intikam amacıyla failleri öldürmesi üzerine, cinayetle yargılandığı bir dava ele alınmaktadır. Davada jüri beyazlardan oluşmuştur ve babanın bu cinayetten suçlu bulunup cezalandırılması kesindir.

Genç bir beyaz avukat, bu babanın savunmasını, başta gönülsüz de olsa, üstlenir. Yargılama boyunca iddia makamı (savcılık), dava üzerinde güçlü bir hakimiyet sağlar. Savunma stratejisini, asıl olarak suç faili babanın içinde bulunduğu ruhsal travmaya dayandıran savunma makamı, her oturumda alt edilir.

Ve yargılama, son savunmalara gelir.

Babayı savunan genç avukat, kısa ancak çarpıcı bir kapanış konuşması (son savunma) yapar.

“*Size bir öykü anlatmak istiyorum. Öyküyü dinlerken lütfen gözlerinizi kapatın ...*” sözleri ile başladığı bu son savunmasında, uzun uzun ve bütün acı ayrıntıları ile, küçük kıza tecavüz olayını aktarır, jüri üyelerinin zihninde bu vahşi suç eylemini canlandırır.

Ve son söz olarak da jüriye; “*Şimdi o kızın beyaz olduğunu düşünün*” der.

İşte ancak o sayede beyazlardan oluşan jüri, dava sonucunda babayı suçsuz ilan eder.

Denizde boğulup sahile vuran Aylan bebeği hatırladığımızda, onun Suriye’de yaşanan insani krizden kaçan bir Kürt mülteci/sığınmacı değil de, her hangi bir insan, belki de içimizden birinin çocuğu olduğunu düşünebilmeliyiz.

Ancak şüphesiz bunu bizlerden çok, dünyanın ve ülkemizin yöneticileri, siyasal iktidarın mensupları yapabilmelidir.

Adalet için, halka değil, saraya vicdan lazımdır.

30 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi m. 1 ve m. 2.

31 “A Time To Kill”, 1996 ABD yapımı. Yönetmen Joel Schumacher. Oyuncular; Matthew McConaughey, Samuel L. Jackson, Kevin Spacey, Sandra Bullock. Film, John Girsman’ın aynı adlı romanından uyarlamadır.

# İNSANİ KRİZLERDE SİVİL TOPLUMUN ROLÜ ve SORUMLULUKLARI

Polat KIZILDAĞ

*Program Koordinatörü,*

*Kent Mültecileri Koruma Programı,*

Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD)

[polat.kizildag@sgdd-asam.org](mailto:polat.kizildag@sgdd-asam.org)

## Özet

Dünyanın dört bir yanında yaşanan insani krizler ve bu krizlerden etkilenen insan sayısının son yıllarda eği görülmemiş bir oranda büyük bir artış gösterdiği gözlemlenmektedir. Savaşlar, etnik ve dini çatışmalar, işkence ve zulüm, salgın hastalıklar, deprem ve sel gibi doğal afetler, kısacası devam eden güvensizlik ortamı kaynaklı insani krizler, Kamerun'dan Güney Sudan'a, Suriye'den Afganistan'a, Somali'den Filipinlere kadar uzanan geniş bir coğrafyada gündemdeki yerini korumaktadır. Belirtilen coğrafyalarda farklı özellikleri ile ortaya yaşanan insani krizlerin ortak sonucu ise insanların zorla yerlerinden edilmeleri olmaktadır. Bu bağlamda göç olgusu, günümüzde bir çok ülke için önemli bir hale gelmiştir.

Türkiye ise özellikle coğrafi konumu itibarı ile bu insani krizden en fazla etkilenen ülke konumundadır. Doğu ve Batı arasında transit bir ülke konumundan aynı zamanda bir hedef ülke haline gelen Türkiye, Suriye, Irak, Afganistan, İran, Somali vb. 70 farklı ülkeden gelen yaklaşık 3 milyon kayıtlı sığınmacı ve mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'nin insani krizlere olan yaklaşımı ve bu alandaki enstrümanları, içinde barındırdığı insani krizden etkilenen kişiler bakımından oldukça önemlidir.

Bu makalenin amacı, güncel insani krizlerin yol açtığı küresel insan hareketleri arka planında bu krizden en çok etkilenen ve günümüzde dünyada en çok mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye'nin bu kriz ile mücadelesindeki sivil toplum örgütlerinin yerini örnek bir çalışma ile vurgulamaktır.

**Anahtar kelimeler:** Mülteci, Türkiye, sivil toplum, kitlesel akın, insan hakları

**GİRİŞ YERİNE: NÜFUS HAREKETLERİNDE GÜNCEL DURUM**

İnsani krizlerin ortaya çıktığı bölge sayısının çeşitlenmesi ve bu bölgelerdeki krizlerin devamlılık süresinin artması ne yazık ki yerlerinden göç etmek zorunda bırakılan insan sayısının da daha önce örneği görülmemiş bir oranda artmasını beraberinde getirmiştir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK-UNHCR) rakamlarına göre 60 milyon kişi zorla evlerinden ya da ülkesinden ayrılmak zorunda kalmıştır ve bu sayı günlük olarak 2010 yılında 10,900 iken 2013 yılında 3 katına çıkarak 32,200, 2014 yılında ise 42,500 kişiye ulaşmıştır (1). Bu rakamlar bugün, II. Dünya Savaşı'ndan beri yaşanan en büyük insani krize işaret etmektedir. Öyle ki, zorunlu göçe maruz kalmış kişilerin oluşturduğu rakam nüfusları itibariyle dünyadaki ilk 25 ülke sıralamasına girmektedir. Bu kişilerden sadece 400.000 kadarı ülkesine geri dönebilirken, 100.000 kadar bir sayı ise bir başka ülkeye yerleştirilmek sureti ile kalıcı çözüme kavuşabilmiştir. Dünyadaki yerlerinden edilmiş kişilerin yarsından fazlası ise çocuktur.

Bu sayıların artmasındaki en önemli faktör ise hiç şüphesiz ki altıncı yılına girmiş olan Suriye iç savaşının yarattığı ortamdır. Suriye'de yaklaşık 7 milyon kişi ülke içinde yerlerinden edilmiş ve bilinen 4.8 milyondan fazla Suriye vatandaşı ise komşu ülkelere iltica ederek sığınma başvurusunda bulunmuştur (2). Buna ek olarak, iç savaşın başladığı Mart 2011 tarihinden itibaren yaklaşık olarak 300,000 kişinin hayatını kaybetmiş olacağından endişe edilmektedir. Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi (UNOCHA) verilerine göre, günümüzde yaklaşık 13.5 milyon Suriyeli insani yardıma muhtaç bir şekilde yaşamaya çalışmaktadır (3).

Nüfus hareketlerinin son yıllardaki yükselerek artışı ile paralel olarak iltica ve göç konusuna ve bu alandaki çalışmalara da ilginin arttığı gözlemlenmektedir. Yukarıda belirtilen sayıların yanında iltica ve göç konusuna artan ilgiyi farklı nedenlere de dayandırmak mümkündür. Bunlardan birincisi; insanları göç etmeye zorlayan sebeplerin doğrudan uluslararası politikadaki gelişmeler ile neden-sonuç ilişkisi içerisinde olmasıdır. Örneğin; Suudi Arabistan ve İran arasında yakın geçmişte yaşanan kriz ve çatışma ortamı, bu iki ülkenin öne sürdükleri dini kimlikler çıkış noktası alındığında bir Sünni-Şii çatışmasını tetikleyerek bu çatışmanın diğer Orta Doğu ülkelerinde olumsuz yansımıştır. Bu çerçevede Irak'ta bulunan geleneksel Sünni-Şii çatışması neticesinde Irak'tan Türkiye'ye gelen sığınma başvurularında bir artışa sebep olmuştur. Buna ek olarak, Birleşik Devletlerin ulusal güvenlik sınırlarını sızdıran Edward Snowden'in Rusya Federasyonu tarafından sığınmacı statüsünün tanınarak Moskova'da ikamet etmesi, devletlerarası çıkar çatışmaları ve politik mücadelelerin iltica ve göç konularında oynadığı role iyi bir örnek olarak gösterilebilir. İkinci olarak bir başka ülkeye sığınan bireylerin yeni ülkelerinin sosyal, bilimsel, ekonomik ve hatta siyasal hayatlarına sunabilecekleri katkıdır. Örneğin; Almanya'dan Birleşik Devletlere göç etmek zorunda kalan Albert Einstein için uygun koşullar o dönemde Birleşik Devletlerde olmasa idi kendisinin bilim dünyasına olan katkısı daha az olabilirdi. Ayrıca, sığınma başvurusunda bulunan kişilerin kabul eden ülkelerin iş piyasasına katılımlarının sağlanması ile ekonomik canlanmayı sağlamak da mümkün olabilmektedir.

Yukarıda değinilen örnekler çerçevesinde, aslında insani krizlerin aynı zamanda politik ve ekonomik konularla da neden-sonuç ilişkisi içinde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu bağlamda, zorunlu göçe neden olan gelişmelerin kökten çözümünü yine politik adımlar atarak gerçekleştirmek gerekmektedir. Bu nedenle, her ne kadar süreklilik arz etmese ya da kalıcı bir çözüme ulaşılmassa dahi, uluslararası politikaya yön veren güçlü aktörlerin katılımı ile dünyanın belirli yerlerinde soruna çözüm bulabilmek adına çeşitli görüşmeler gerçekleştirilmektedir. Bunun en güncel örneği Suriye konusunda çözüm için toplantıların sonucunda ateşkes konusunda 'şimdilik' anlaşmanın sağlanmasıdır.

Bunun yanı sıra, dünyadaki güncel insani krize ülkeler ekonomik olarak çözüm bulma konusunda refleks geliştirmektedirler. Bu ekonomik destekler, zorunlu göç mağdurlarına doğrudan insani yardım ile aynı zamanda kabul eden ülkelere de maddi yardımları içermektedir. Örneğin Avrupa Birliği (AB) ve bu birliğe üye olan ülkeler Suriye krizine ve bu krizden etkilenen Suriyeliler ile birlikte Suriyeli mültecilere ev sahipliği yapan Türkiye, Irak, Ürdün, Lübnan ve Mısır gibi ülkelere 5 milyar Euro aktarmayı planlayan bir program hazırlamıştır (4). Buna ek olarak Londra'da gerçekleştirilen 'Suriye'ye Destek' konferansı sonrasında da 3 milyar Euro'nun yine benzer bir şekilde Suriye krizi özelinde insani yardım bağlamında verilmesini kararlaştırmıştır (5). Günümüze kadar olan süre içerisinde yaklaşık olarak 1 milyar Euro civarında bir

yardım yapan AB ve üye ülkeler, hem Suriye içinde insani yardıma muhtaç kişiler hem de komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmış kişiler için, ilk yardım ve acil müdahale, sağlık hizmetleri, hijyen, yiyecek ve içecek ve barınma gibi ihtiyaçların karşılanmasında kullanılmaktadır.

Yukarıda belirtilmiş olan finansal yardımların ne kadar yeterli olacağı ya da soruna çözüm olup olmayacağı ise ayrı bir tartışma konusudur. Örneğin Almanya, kendi ülkesine sığınma başvurusunda bulunan bir kişinin kişisel giderleri, dil öğrenmesi ve entegrasyonu, barınma, sağlık hizmetleri gibi gerekliliklerin karşılanabilmesi için yıllık 15 bin Euro tutarında bir harcama yapmaktadır ve ülkesine 2017 yılı sonuna kadar kabul etmeyi planladığı 2.5 milyon sığınmacı için 50 milyar Euro talep etmektedir (6). Dolayısıyla Suriye iç savaşından etkilenen 10 milyondan daha fazla kişinin gerekli hizmetlere erişiminin sağlanabilmesi için bölge ülkelerine daha fazla miktarda maddi yardıma ihtiyaç duyulmaktadır.

Şüphesiz ki bu oranda görülen büyük çaptaki insani krizlere müdahalenin ekonomik, sosyal, politik bir çok boyutu da bulunmaktadır. Bu sebeple insani krizlere olan müdahalelerde hükümetlerin olduğu kadar devlet kurumlarının, yerel yönetimlerin, uluslararası örgütlerin, vatandaşların ve tabii ki de uluslararası ve ulusal sivil toplum kuruluşlarının çeşitli alanlarda rolleri ve sorumlulukları bulunmaktadır. İnsani krizlere müdahale kavramını özellikle iltica ve göç çerçevesinde değerlendirdiğimiz zaman krizlerden etkilenen insanların temel ihtiyaçlara erişiminin sağlanması ve temel haklardan yararlanabilmesi bağlamında biraz daha koruma sorumluluğuna doğru değiştiğini söylemek mümkündür. Bu çerçevede, aşağıdaki temel bazı maddeler bir insani kriz ile karşı karşıya kalındığı zaman ilk ve en önemli ihtiyaçlar olarak önem çıkmaktadır.

- Yaralıların iyileştirilmesi ve tahliyesi,
- Güvenli ve uygun bir kabul alanı oluşturulması,
- Su ve yiyecek ihtiyaçlarının giderilmesi,
- Özel ihtiyaç sahipleri ve hassas gruplara mensup kişilerin tespiti (Yaşlılar, fiziksel ve zihinsel engelliler, çocuklar, kadınlar, kronik hastalığa sahip kişiler, şiddet mağdurları vb.),
- Sanitasyon ve hijyen,
- Sağlık hizmetlerinin sağlanması,
- Barınma,
- Psiko-sosyal destek hizmetleri,
- Dokümantasyon

Tüm bu hizmetlerin sağlanabilmesi ve insani kriz mağdurlarına acil ve etkili bir yardım mekanizmasının hayata geçirilebilmesi için yeterli miktarda maddi imkan, uygun fiziki koşullar ve uzman personel gerekmektedir. Örneğin yaralıların iyileştirilmesi, sağlık hizmetlerinin sağlanabilmesi için klinikler, barınma için uygun koşullar ile bu alanda uzman kişilerin varlığı önem taşımaktadır. Aynı şekilde uygun barınma koşulları, çocuklar için oyun ve eğitim alanları ile özel ihtiyaç sahiplerinin tespiti ve bu kişilere uygulanacak yardım ve yönlendirme mekanizmaları için de belirli bir altyapıya sahip olunması gerekmektedir.

## **TÜRKİYE'DEKİ GÜNCEL DURUM**

Türkiye coğrafi konumu itibariyle Doğu ve Batı arasında sürekli olarak insan hareketlerinin merkezi halinde olan bir ülke konumunda olmuştur. Orta Doğu, Kafkasya, Kuzey Afrika bölgeleri ve Avrupa kıtasının birleştiği bir noktada yer alan Türkiye, bu özelliğinden dolayı tarih boyu önemli bir geçiş güzergahı olarak görülmüştür. Özellikle son yıllarda Türkiye'nin komşu ülkelerinde meydana gelen gelişmeler çıkış noktası alındığında Türkiye, mülteciler, kaynak ülkeler ve mültecilerin ulaşmak istedikleri hedef ülkeler bakımından daha da önemli bir hale gelmiştir.

Türkiye'nin yıllar boyunca insan hareketlerinin merkezinde olması günümüzde sadece onun coğrafi konumu ile açıklanabilecek bir boyutu aşmış haldedir. Komşu bölgelerde artarak devam eden güvensiz ve istikrarsız ortam Türkiye'yi ekonomik, sosyal, toplumsal ve politik olarak görece daha güvenli bir ülke konumuna

sokmuştur. Dolayısıyla, tüm bu gelişmeler çıkış noktası alındığında Türkiye, günümüzde sadece bir transit ülke değil aynı zamanda mülteciler için bir hedef ülke haline de gelmiştir. Türkiye'nin yakın coğrafyasında yaşanan krizler de göz önüne alındığında bu krizlere kapsamlı ve üniversiteler, yerel yönetimler, özel sektör ve sivil toplum gibi çok-paydaşlı bir eylem planı ve strateji ihtiyacı da doğmaktadır (7).

Türkiye küresel boyutta en fazla mülteci kabul etmiş olan ülke konumundadır. Sadece Suriyeli mülteciler bağlamında Şubat 2016 tarihi itibarı ile 2.715,789 kişi parmak izine dayalı olarak kayıt altına alınmıştır (8). Bunun yanı sıra Türkiye'de yaklaşık 300,000 kadar da Suriyeli olmayan gruba dahil olan Irak, Afganistan, İran, Somali gibi ülkelerden gelen sığınmacı ya da mülteci de bulunmaktadır. Dolayısıyla günümüzde yaklaşık 3 milyon kayıtlı uluslararası koruma başvuru sahibi ya da geçici koruma statüsünde olan kişi Türkiye'de yaşamaktadır. Bu rakama, henüz kayıt altına alınmamış ya da kayıt altına alınmaktan imtina eden kişileri de ekleyince rakam daha da yukarıya çıkmaktadır.

Türkiye'de iltica ve göç alanı 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile düzenlenmektedir. Bu kanun, 4 Nisan 2013 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) oybirliği ile kabul edilmesinin ardından 11 Nisan 2013 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanmasıyla bazı hükümleri saklı kalmakla beraber yürürlüğe girmiş ve 11 Nisan 2014 tarihinde de tamamen yürürlüğe girmiştir. Bu kanuna göre İçişleri Bakanlığı'na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü sığınmacı ve mülteciler de dahil olmak üzere tüm yabancı uyruklu kişilerin iş ve işlemlerini düzenlemek ve yürütmekten sorumlu resmi kurum olarak belirlenmiştir. Kanun aynı zamanda uluslararası koruma kavram ve prensiplerinin ilk defa kapsamlı bir şekilde düzenlemesi bakımından önemlidir. Aynı zamanda Başbakanlığa bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) Türkiye'de çoğunlukla Suriyeli mülteciler için oluşturulmuş 10 ilde bulunan barınma merkezinden sorumlu kurumdur. Bu merkezlerde yaşayan toplam Suriyeli mülteci sayısı ise Şubat 2016 rakamlarına göre 274.181'dir (9).

Her ne kadar Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Türkiye'deki iltica ve göç sisteminden sorumlu olan tek kurum olma özelliğine sahip olsa da, halihazırda Türkiye'de "Paralel (İkili) Sistem (Dual System)" olarak adlandırılan bir sistem mevcuttur. Buna göre, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü gibi resmi kurumların iltica ve göç sistemlerindeki rolünün yanı sıra BMMYK Türkiye ofisi de halihazırda sığınma başvurusu sahiplerine yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü geçici uluslararası koruma sağlarken BMMYK ise kalıcı çözümlerden biri olan üçüncü ülkeye yerleştirme (resettlement) prosedüründe Genel Müdürlük ile ortak çalışmaktadır. Bu nedendir ki BMMYK da kendi kayıt ve mülteci statüsü belirleme (refugee status determination – RSD) görüşmesini yapmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'deki sığınma başvuru sahipleri iki ayrı kayıt ve statüye sahip olmaktadır.

Suriyeli mülteciler Bakanlar Kurulu tarafından kitlesel akın çerçevesinde değerlendirilmekte ve Türkiye'deki yasal statüleri 22 Ekim 2014 tarihinde yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği (Temporary Protection Regime) tarafından belirlenmektedir. Böylelikle hemen hemen her ilde yaşayan Suriyeliler kendileri ile bireysel başvuru (individual application) yapmalarına gerek olmadan kayıt işlemleri için doğrudan Türkiye'ye giriş yaptıkları ilk ildeki valiliklere bağlı birimlere gidebilmektedirler. Suriyeli olmayan (geleneksel dosyalar) Irak, Afganistan, İran ve Somali gibi diğer uyruklular ise bireysel başvuru prosedürü kapsamında başvuru yapmak ve daha önceden belirlenmiş olan 62 uydur il diye tabir edilen illere yönlendirmeleri yapılmaktadır. Bu kişiler illerdeki İl Göç İdaresi Müdürlüklerine başvurabilecekleri gibi önce BMMYK kaydı için Ankara'ya da gelmektedirler. Faklı hukuki statüleri olsa dahi, kayıtlarının ardından Türkiye'deki sığınma başvuru sahipleri ve mülteciler, sağlık ve eğitim gibi temel sosyal haklardan ve uluslararası korumadan yararlanmaktadırlar.

## SİVİL TOPLUMUN ROLÜ

Daha önce de belirtildiği üzere günümüzde yaşanan mülteci krizi ve bu krizin yol açmış olduğu insanlık dramı sadece bir ülkenin baş edebileceği bir sorun olmaktan çok uzaktır. Bir çok ülkenin bu alanda sorumluluk alması ve külfet paylaşımında (burden-sharing) bulunması gerekmektedir. Aynı durum bir ülke içindeki aktörler içinde geçerlidir. Sadece devlet kurumlarının bu kriz ile tek başına müdahalesinin yeterli olması

mümkün değildir. Bu sebeptendir ki YUKK taslak aşamasında iken bir çok kez sivil toplum örgütlerinin görüşlerine başvurularak uzun yıllardan beri oluşan uzmanlık ve tecrübelerinden istifade edilmiştir. Tüm bu çabalar belirli ölçüde YUKK'ta yer bulmuştur. Geri gönderme, kabul ve barınma merkezlerini ziyaret, sınır dışı gibi işlemlerde işbirliği, başvuru sahiplerine danışmanlık hizmeti sağlanması, uluslararası koruma süreçlerinde işbirliği, uyum faaliyetleri, Göç Politikaları Kurulu toplantılarına davet üzerine katılım (10) gibi bir çok konuda işbirliği yapılabilmenin önü açılmıştır.

Türkiye'de BMMYK, UNICEF, Dünya Gıda Programı (World Food Programme - WFP), Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organisation – WHO) gibi bir çok uluslararası kuruluş, Uluslararası Tıbbi Birlikler (International Medical Corps – IMC), Uluslararası Kurtarma Komitesi (International Rescue Committee – IRC), Sınır Tanımayan Doktorlar (Médecins Sans Frontières – MSF) gibi uluslararası sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra ciddi oranda da bir ulusal sivil toplum kuruluşu halihazırda faaliyetlerine devam etmektedir. Bunlardan bazıları Kızılay, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, Hayata Destek Derneği, Uluslararası Af Örgütü, YUVA Derneği, İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH) gibidir. Özellikle sığınmacılar ve mültecilerle ilgilenen ve adında bu isimleri taşıyan tek sivil toplum kuruluşu olan SGDD-ASAM örneğinde sivil toplumun rolü ve sorumlulukları daha net anlatılabilir.

SGDD-ASAM 22 Aralık 1995'te Ankara'da kar amacı gütmeyen ve hükümet dışı bir organizasyon olarak kurulmuştur. Bu tarih I. Körfez Savaşı sonrasında yaşanan ilk kitlesel akın sonrasında Türkiye'de iltica ve göç alanını düzenleyen ilk yasal metin olan ve 1994 Yönetmeliği diye bilinen yönetmelikten sonrası döneme denk gelmesi bakımından önemlidir. SGDD-ASAM, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) Türkiye Ofisi'nin uygulama ortağıdır ve bu çerçevede Türkiye'ye sığınma başvurusunda bulunan sığınmacıların BMMYK adına kayıt işlemlerini gerçekleştirmektedir. Bu kayıt işlemi sadece SGDD-ASAM Ankara Merkez ofisi tarafından gerçekleştirilmekte ve bu kapsamda Türkiye'deki iltica sisteminin başlangıç sistemini oluşturmaktadır. Daha önce de belirtildiği üzere kayıt altına alınmak temel ihtiyaçlardan ve korunmadan yararlanmanın ilk adımını oluşturmaktadır.

SGDD-ASAM, Ankara'daki Merkez Ofis tarafından koordine edilmekle birlikte, Türkiye'de 45 ili kapsayan 38 saha ofisinde çalışan 800'ü aşkın personeli ile faaliyetlerine devam etmektedir. Derneğin temel amacı, dil, din, cinsiyet, ırk, cinsel yönelim ve siyasi görüş ayrımı gözetmeksizin mülteci ve sığınmacıların karşılaştıkları sorunlara çözümler bulmak ve temel ihtiyaçlarını karşılamaları için destek ve hizmet sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda:

- ✓ Türkiye'de yaşayan mülteci ve sığınmacıların karşılaştıkları sorunlara çözümler üretmek, temel ve sosyal haklara erişimlerinde savunuculuk rolü üstlenerek ve yerel-ulusal kaynakları harekete geçirerek destek sağlamak,
- ✓ Tutarlı ve doğru bilginin konferanslar, toplantılar ve paneller aracılığıyla yayılmasını sağlayarak farkındalık yaratmak,
- ✓ Yerel halk ile mülteciler arasındaki uyumu sosyal ve kültürel aktiviteler aracılığıyla desteklemek,
- ✓ Konu ile ilgili akademik çalışmalara ve sosyal farkındalığı arttırmayı amaçlayan etkinliklere katkı sağlamak ve bu amaçlar doğrultusunda etkinlikler ve çalışmalar gerçekleştirmek,
- ✓ İstatistiksel veriler ve yapılan ihtiyaç analizleri ile güncel göç eğilimleri hakkında sivil toplum örgütlerini ve kamu kuruluşlarını bilgilendirmek.

SGDD-ASAM faaliyetlerini sosyal çalışmacılar, avukatlar, psikologlar, Arapça-Farsça-Somalice-Kürtçe tercümanlar, dosya çalışanları, hemşireler, uyum uzmanları, engellilerle çalışma uzmanlarından oluşan ekiplerle sürdürmektedir.



## SGDD-ASAM FAALİYETLERİ

### 1. Kayıt

SGDD-ASAM'ın en önemli faaliyetleri arasında BMMYK Türkiye ofisinin uygulama ortağı olmasından kaynaklanan ve bu çerçevede Türkiye'ye sığınma başvurusunda bulunan sığınmacıların BMMYK adına kayıt işlemlerini gerçekleştirmesidir. Kayıt sırasında, kişilerin temel kimlik bilgileri alınmakta ve kendilerine fotoğraflı bir kayıt belgesi düzenlenmektedir. İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenen uydu iller listesine göre kişilerin illere yönlendirilmeleri ve dosya numarası alacakları BMMYK asıl kayıt görüşmesi randevusunun verilmesi ile kayıt işlemi tamamlanmaktadır. Bu işlem sırasında yeni gelen kişilere, kendi dillerinde, Türkiye'deki iltica prosedürü ve iltica alanına dair temel bilgileri barındıran bir danışmanlık verilmektedir. Özellikle Türkiye'deki yeni kanunla birlikte gelen yeni uygulamalar hakkında ve hak ve yükümlülüklerine ilişkin hukuki bilgilendirilmeler yapılmaktadır. Türkiye'de kalışı yasallaştırmak ve haklardan faydalanmak için kayıt herkes için zorunludur. Kayıt prosedürünün ardından sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim ve sosyal yardımlardan yararlanabilme gibi temel haklardan yararlanma imkanı doğmaktadır.

### 2. Sığınmacı ve Mülteciler için Psiko-Sosyal Danışmanlık Projesi

Bu proje kapsamında, Türkiye'de sığınma başvurusunda bulunan tüm sığınmacı ve mültecilerin toplumsal koşullarını iyileştirmeye yönelik sosyal destek hizmetleri hak temelli olarak sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu doğrultuda; kişilerin içinde buldukları koşulların iyileştirilmesine yönelik yerel kapasitenin artırılması ve sivil toplum örgütleri arasında ağ oluşturulması; kişilerin eğitim, sağlık ve diğer sosyal hizmetlere erişiminin kolaylaştırılması ve kişilerin mesleki aktiviteler ile desteklenmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamdaki iller; Ankara, Konya (Karaman), Tokat (Sivas), Amasya (Çorum, Kastamonu), Niğde, Kırşehir, Kayseri, Isparta (Burdur), Gaziantep, Afyon, Nevşehir ve Denizli illeridir.

### 3. Çok Yönlü Destek Merkezleri (Multi Service Center - MSC)

Bu merkezlerin temel amacı Suriyeli mültecilerin temel ve sosyal sağlık hizmetlerine, ruh sağlığı hizmetlerine (MHPSS), örgün eğitime erişim konularında destek sağlayarak yaşam koşullarının gelişmesine katkı sağlamaktır. Bu bağlamda SGDD-ASAM sosyal çalışmacılar, dosya çalışanları, birinci basamak sağlık uzmanları, psikologlar, eğitmenler, sözleşmeli avukatlar, koruma ve uyum uzmanları ve engelli uzmanlarından oluşan ekibiyle mültecilere hizmet sunmaktadır. Bu merkezlerde her yaşta katılımcının bulunduğu dil kursları, mesleki eğitim, sanat ve müzik kursları sunulmaktadır. Ayrıca, hassas durumdaki kişilere Gıda Dışı Yardım Malzemeleri (Non-Food Items - NFI) ve çeşitli harcamalara yapabilecekleri yardım kartları da dağıtılmaktadır. Merkezlerin açılışından önce ilgili illerde yaşayan Suriyeli mültecilerin ihtiyaçlarını tespit etmek amacı ile Acil İhtiyaç Analizi (Rapid Need Assessment - RNA) çalışmaları yapılmaktadır. Bu çalışmalar kapsamında proje ekibi tarafından 150'den fazla hanede 1000'i aşkın bireyi kapsayan ev ziyaretleri yapılmaktadır. Bu merkezler şehirlerinde açılan ve Suriyeli mültecilere hizmet veren ilk merkezler olma özelliği taşımaktadır. İstanbul (2), Gaziantep (2), Sakarya, İzmir, Adana ve Ankara illerinde olmak üzere toplam 6 ayrı ilde 8 adet benzer merkez bulunmaktadır. Bu merkezlerde; dil kursları (Türkçe, İngilizce ve Arapça), bilgisayar kursu, müzik & orkestra, dikiş-nakış & kuaförlük, kadın ve çocuklarla düzenlenen psiko-sosyal aktiviteler, çocuklar için düzenlenen açık hava etkinlikleri, yerel halk ile mültecileri bir araya getiren uyum ve toplumsal barış etkinlikler düzenlenmektedir.

### 4. Kent Mültecilerini Koruma Projesi

Türkiye Suriyeliler, Iraklılar ve Afganlar başta olmak üzere ağırladığı 3 milyondan fazla mülteci ile dünyada en fazla mülteci ağırlayan ülkeler arasında yer almaktadır. Son dönemde mültecilerin kara ve deniz yoluyla Avrupa'ya geçişlerinin sıklaştığı görülmektedir. Bu noktada hem Türkiye'ye sığınan ve kentsel alanda yaşayan mültecilerin hak ve hizmetlere erişimlerini sağlamak hem de sınır geçişleri sırasında geri itme, menşe ülkelere geri gönderme ya da sığınma hakkına erişememe gibi durumlarla karşılaşan sığınmacılara yönelik hak temelli savunuculuk faaliyetlerini yürütmek üzere Kent Mültecileri Koruma Programı başlatılmıştır. BMMYK ile iş birliği içinde yürütülen projenin temel amaçları:

Düzensiz sınır geçişleri esnasında yakalanan hassas durumdaki olan kişilerin tespitine ilişkin ilgili makamları uluslararası standartlara uygun işlem yapması konusunda desteklemek ve hassas dosyaların takibini yapmak,

Türkiye, Yunanistan ve Bulgaristan sınırları arasında gerçekleşen geri itme vakalarını raporlamak,

Kentsel alanda yaşayan mültecilere sosyal, hukuki ve psikolojik destek vermek ve mültecilerin hak ve hizmetlere erişimlerini sağlamaktır. Edirne, Kırklareli, Çanakkale, Balıkesir, İzmir, Muğla, Aydın, Mersin, Bursa, Kilis, Hatay, Adana, Şanlıurfa, Kahramanmaraş, Malatya, Mardin, Erzurum ve Van illerinde bu proje faaliyetleri devam etmektedir.

### **5. Suriyeli Mültecilere Yönelik Koruma & İnceleme Programı**

Ağustos 2014 tarihinden itibaren yürütülen bu program kapsamında, özellikle İstanbul, Adana, Gaziantep, İzmir, Sakarya illerinde bulunan Çok Yönlü Destek Merkezleri'nde çalışan görevliler, Suriyelilere yönelik psiko-sosyal danışmanlık ve hukuki danışmanlık hizmetleri, temel ve sosyal hak ve hizmetlere ulaşımında destek, kişilerin hassasiyet durumlarına yönelik koruma faaliyetleri gerçekleştirmektedirler.

### **6. Acil Müdahale Ekipleri**

Türkiye'ye sığınan Suriyeli mültecilere yönelik öncelikle ihtiyaç tespiti gerçekleştirilerek tespit edilen ihtiyaçlar çerçevesinde yardım dağıtımı gerçekleştirilmektedir. Faaliyetler BMMYK, AFAD ve ilgili kaymakamlıklar ile işbirliği halinde gerçekleştirilmektedir. Saha çalışanları ve tercümanlardan oluşan ekipler daha önce Şanlıurfa Suruç ve Akçakale ilçelerinde faaliyette bulunmuştur. Halihazırda Adana ve Şanlıurfa merkezli devam etmektedir ve bu illerin Adıyaman, Batman, Hatay, Gaziantep, Maraş, Kilis, Malatya, Mardin, Osmaniye gibi komşu illerini de kapsamaktadır. Yardım dağıtımının yanı sıra hassas gruptaki sığınmacılara daha iyi koruma sağlanması için yerel ve uluslararası kurumlar nezdinde girişimlerde bulunması görevlerini yerine getirmektedir.

### **7. Suriyelileri Mültecilerin Kayıtlarında Tercüman Desteği**

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve BMMYK ortaklığı ile yürütülen bu proje kapsamında, Suriyeli mültecilerin parmak izine dayalı kayıtları için yerel makamlara tercüman desteği sağlanmaktadır. Bu iller; Adana, Mersin, Isparta, Kayseri, Kilis, Osmaniye, İzmir, Malatya, Adıyaman, Urfa, Batman, Şırnak, Mardin, Hatay, İstanbul, Ankara, Edirne ve Konya illerinden oluşmaktadır. Aynı zamanda BMMYK'nın kurumsal faaliyetleri için de tercüman desteği yine SGDD-ASAM tarafından sağlanmaktadır.

### **8. Çocuk Koruma Merkezleri (UNICEF)**

UNICEF ile ortaklaşa yürütülen bu proje kapsamında, Suriyeli mültecilerin yoğun olarak yaşadıkları iller olan İstanbul, Gaziantep, İzmir, Adana ve Ankara illerinde kurulan Çok Yönlü Destek Merkezleri gibi çalışacak olan merkezlerde özellikle çocuk ve kadınlara yönelik destek hizmetleri verilecek ve yardımlar sağlanacaktır. Bu proje dahilinde, merkez bünyesindeki Çocuk Dostu Alanlar (Child-Friendly Space – CFS) kurularak kamp dışında yaşayan Suriyeli çocuklar için koruma ve beslenme faaliyetleri yürütülmektedir. Toplumsal farkındalığı arttıracak toplantılar da düzenlenmektedir ve bu sayede hamile ve emziren kadınlara da emzirme, beslenme ve sağlık bilgisi konularında danışmanlık verilmektedir. Merkezlerde, çocukların beraber oyun oynayabilecekleri ve yeteneklerini geliştirebilecekleri, gelişimlerine ve dirençlerine katkı sağlayan etkinlikler de düzenlenmektedir. Düzenli ve bu alanlara yönelik aktiviteler güvenli, çocuk dostu ve geliştirici ortamlarda gerçekleştirilmektedir.

### **9. Sığınmacı ve Mülteciler için “Kendi Kendine Danışmanlık” Projeleri**

İngiltere Büyükelçiliği tarafından desteklenen “Kendi Kendine Danışmanlık ve Haklarımı Biliyorum Sizin de Bilmenizi İstiyorum” başlıklı projeler kapsamında sığınmacı ve mülteciler için bir rehber hazırlanarak sığınmacı ve mülteciler için, haklara erişim mekanizmalarının anlatıldığı, başvuru mercilerine sunabilecekleri dilekçe örneklerini içeren, bulunulan ile ve Türkiye'ye ilişkin sosyal ve kültürel imkanları anlatan bir kaynak yaratılmıştır. Böylelikle bu kaynak, aynı zamanda alanda çalışan sivil toplum örgütlerinin de savunuculuk faaliyetleri için bir rehber niteliği taşımaktadır. Rehber temel olarak, bulunulan ile ve Türkiye'ye ilişkin sosyal ve kültürel imkanları anlatan, genel anlamda yerel bütünleşmeyle ilgili bilgilerin ve başvurulacak sivil toplum örgütlerinin içerildiği (Harita ve krokilerle, acil durum bilgileri, boş zaman aktiviteleri, kurslar vb.) bir kaynak olmuştur. Rehberin, sığınmacı ve mülteciler için, haklara erişim mekanizmalarının anlatıldığı, başvuru mercilerine sunabilecekleri dilekçe örneklerini içeren (Valiliklere, Belediyelere, Barolara, STÖ'lere; ikamet harcı muafiyeti, nakdi, aynı yardım, hukuki yardım, yol izin

belgesi vb. dilekçe örnekleri) kapsamlı bir kaynak oluşturmaktadır. Aynı zamanda sivil toplum örgütlerinin alana ilişkin savunuculuk ve başvuranları yönlendirme yapabilecekleri bir kaynak olmuştur. Ayrıca bu proje, sığınmacı ve mültecilerin kendi haklarını kendi dillerinde öğrenebilmeleri ve hizmet sağlayıcılara bu hakları Türkçe olarak sunabilmeleri ve kendi kendilerini savunabilmelerine imkan sağlamıştır. Tüm bunlara ek olarak çeşitli projelerle çeşitli illerde farklı mülteci gruplarına yönelik çeşitli faaliyetlerde de bulunulmuş ve Ankara, Kayseri, İstanbul, Gaziantep illerinde aileler için erzak ve hijyen paketlerinin, öğrenciler için kırtasiye malzemelerinin dağıtıldığı organizasyonlar da düzenlemiştir.

Ayrıca Avrupa Birliği tarafından desteklenen “Askıda Yaşamlar için Diyalog: Sığınmacı ve Mülteciler için Sivil Toplum Örgütleri Diyaloğu” adlı proje kapsamında mülteci ve sığınmacıların haklara erişimine destek verecek yerel bir ağ oluşturmak, var olan yerel ağları güçlendirmek amacıyla Karabük, Gümüşhane, Giresun, Trabzon ve Samsun illerinde yerel otoriteler ve sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla toplantılar düzenlenmiştir. Bu projenin diğer amaçları ise yerel bir koordinasyon mekanizması ile farkındalığı arttırmak, savunuculuk faaliyetlerine kaynak sağlamak için bir sivil toplum örgütü ağı yaratmak ve konu ile ilgili aktivitelerde bulunmak isteyen sivil toplum örgütlerine ve sığınmacı ve mültecilere kaynak oluşturacak nitelikte rehberler hazırlamaktır.

### 10. Sosyal Uyum ve Farkındalık Faaliyetleri

Sığınmacılar ve mültecilere destek faaliyetlerinin yanı sıra, SGDD kurulduğundan beri birçok sosyal aktivite gerçekleştirmiştir. Bu aktiviteler mülteci ve sığınmacıların günlük hayatlarına adaptasyonunu desteklemek ve toplumda iltica alanında farkındalık yaratmak amacı taşımıştır.

**Mülteci Film Günleri;** 29-31 Mayıs 2015 tarihleri arasında Ankara’da gerçekleştirilen Türkiye’nin ilk Mülteci Film Günleri ile mülteci ve sığınmacıların hayatlarına ilişkin farklı kesitler sunularak farkındalık yaratılması amaçlandı. İngiltere, Norveç ve İsviçre Büyükelçilikleri ile Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Mülteci Destek Merkezi (RSC - MUDEM) ve Keldani-Asuri Yardımlaşma Derneği (KADER)’in destekleriyle gerçekleştirilen etkinlikte SGDD uzmanları, izleyicilerin mülteciler, sığınma hakkı ve Türkiye’deki son durumuna ilişkin sorularını cevapladı. Etkinliğin Ankara’nın yanı sıra önemli sayıda mülteci nüfusu barındıran İstanbul, Gaziantep ve İzmir gibi illerde de gerçekleştirilmesi planlanıyor.

**Ulusal ve uluslararası akademik etkinlikler;** Ulusal ve uluslararası alanda göç, mülteci, koruma, uyum gibi konularını temel alan akademik faaliyetler.

**Dünya Mülteci Günü;** her yıl, 20 Haziran Dünya Mülteci Günü’nde, SGDD-ASAM mülteciler için sosyal aktiviteler düzenlemektedir. Spor aktiviteleri ile sergiler organize edilmektedir.

**Geleneksel Kapadokya Kadın Buluşması;** Kapadokya Kadın Buluşmalarının ilki 2008 yılında, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü’nde, Kapadokya Kadın Dayanışma Derneği ile birlikte gerçekleştirdi. Gelenekselleşen etkinlikte, her yıl farklı milletlerden yaklaşık 1000 kadın mülteci Kapadokya’yı geziyor, kendileri için düzenlenen müzikli eğlenceye katılıyor ve yerel halka buluşuyor. Bu yıl 8 Mart 2015’te sekizincisi düzenlenen etkinliğe Nevşehir, Kayseri, Kırşehir ve Niğde’den 1000’in üzerinde mülteci kadın katılmıştır.

**Sosyal Aktiviteler;** Türkçe ve İngilizce kursları, fotoğraf sergileri, mülteci korusu ve müzik dersleri, film gösterimleri, sağlık kontrolleri, spor etkinlikleri, uçurtma şenliği ve piknikler bulunmaktadır.

### SONUÇ: SİVİL TOPLUM ROL VE ÇALIŞMA ALANLARI

Yukarıda SGDD-ASAM faaliyetleri ve insani krizlerde acil müdahale tedbirleri ışığında sivil toplum rol ve sorumlulukları anlatılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, günümüzde temel olarak sivil toplumun rolü ve sorumlulukları aşağıdaki ana maddeler halinde özetlemek mümkündür;

- ✓ Psiko-sosyal destek,
- ✓ Hukuki ve sosyal danışmanlık,

- ✓ Temel ve sosyal hak ve hizmetlere ulaşımında destek,
- ✓ Yerel otoriteler ile işbirliği,
- ✓ Sosyal aktiviteler,
- ✓ Ayni ve maddi yardım sağlanması,
- ✓ Toplumsal uyum etkinlikleri,
- ✓ Sağlık danışmanlığı ve ilk adım sağlık hizmetleri

Tüm bu faaliyetleri gerçekleştirmek için öncelikle resmi makamların sivil toplum faaliyetlerinin önünü açıcı bir rol oynaması gerekmekte ve bu yönde sivil toplumun tecrübelerinden faydalanması gerekmektedir. Sivil toplum kuruluşları arasında da horizontal bir bilgi ve tecrübe paylaşım ağı oluşması daha etkin bir sivil toplum refleksi gelişmesine katkıda bulunacaktır. Böylelikle, resmi kurumların da kapasitelerinin gelişimine katkıda bulunulacaktır. Son olarak sivil toplumun da daha çeşitli ve esnek ulusal ve uluslararası fonlarla desteklenmesi yerinde olacaktır.

### Kaynaklar

1. Dünya genelinde zorla yerinden edilmiş kişi sayısı 2005 yılında 37.5 milyon kişi iken bu rakam 2013 yılında 51.2 milyon ve 2014 yılı sonunda ise 59.5 milyon kişiye ulaşmıştır. UNHCR Global Trends 2014; Haziran 2015.
2. Tam sayı 4.815,360 kişidir. Türkiye (2.7 milyon), Lübnan (1.06 milyon), Ürdün (637,000), Irak (245,000), Mısır (118,000) ve Kuzey Afrika (28,000). Syria Regional Refugee Response. Inter-agency Information Sharing Portal, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php>; son güncelleme tarihi: 04 Mart 2016.
3. Syrian Arab Republic. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs; <http://www.unocha.org/syria>; Şubat 2016 verileri.
4. ECHO Factsheet: Syria Crisis, Humanitarian Aid and Civil Protection under the European Commission; February 2016.
5. European Commission - Fact Sheet. EU support in response to the Syrian crisis; February 5, 2016, Brussels.
6. Alman federal İstatistik Kurumu'na göre 2015 yılında 203,000 sığınmacının barınma, idari giderleri ve sağlık harcamaları için Almanya toplam 2.4 milyar Euro harcamıştır. Becker A. The costs of the refugee crisis. Deutsche Welle, 01.02.2016.
7. Türkiye'de sadece barınma merkezlerinde kalan Suriyeli mülteciler için harcanan miktarın 10 milyar doların üzerinde bir rakam olduğu Başbakan Ahmet Davutoğlu tarafından 4 Şubat 2016 tarihinde Londra'da düzenlenen konferanstaki konuşmasında dile getirilmiştir. Davutoğlu, Londradaki Suriye konferansında konuştu. Hürriyet, 04 Şubat 2016, <http://www.hurriyet.com.tr/davutoglu-londradaki-suriye-konferansinda-konustu-40049381>; son güncelleme tarihi: 04 Mart 2016.
8. Bu rakam Mart 2016 tarihi itibarı ile kayıt altına alınmış olan Suriyelileri ifade etmektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü resmi internet sitesi: <http://www.goc.gov.tr>
9. Şubat 2016 tarihi itibarı ile barınma merkezlerinde kalan toplam mülteci sayısıdır. AFAD Suriye Raporu, Şubat 2016.
10. Sivil toplum ile ilgili işbirliği yapılabilecek konular YUKK'un ilgili maddelerinde belirtilmiştir. İlgili maddeler ve daha fazlası için bkz: YUKK Md.59, Md.60, Md.81, Md.87, Md.92, Md.95, Md.96, Md.105.

# YEREL YÖNETİMLERİN DENEYİMLERİ

Dr. Yusuf KAYA

Çankaya Belediyesi Sosyal Yardım İşleri Müdürü

## Değerli kurum temsilcileri ve saygıdeğer konuklar...

Öncelikle TTB'ne böyle bir organizasyona öncülük etmesinden dolayı teşekkür etmek istiyorum. Sempozyumun 'İnsani Krizler ve Kent Sağlığı' başlığı altında, insana ve kente dair çok şey konuşulabilir kuşkusuz... Ancak, bugün burada son yılların en can alıcı sorunu üzerinde konuşmak ve çözüm önerilerimizi sizlerle paylaşmak için bulunuyorum.

Hemen her kesimden barış talebinin yüksek sesle dile getirdiği günümüzde savaşın ve yoksulluğun bir sonucu olarak karşımıza çıkan sorunlar ve bunlarla baş edebilme yollarının bulunması gerekiyor.

Açıkçası Çankaya Belediyesi olarak bizler, kurumsal bir aktör olarak bu sorunu nasıl çözebilirizden çok nasıl katkı sağlayabiliriz çabası içindeyiz. Onların geleceklerine nasıl katkı yapabiliriz bunun arayışı içindeyiz. Çünkü bu sorun, yerel yönetimlerin tek başına altından kalkabilecekleri bir sorun değil.

Kalkınma Ajansının yayımladığı son verilere göre Çankaya'nın aldığı net göç oranı %7,77. Bu rakam, Ankara'nın ilçeleri içinde en yüksek göç oranını temsil ediyor. Önümüzde yığınla sorun var ve biz bunlarla baş edebilmek için gece gündüz çalışıyoruz.

Çankaya Belediyesi olarak sorumluluğumuzu yerine getirmek bölgemize gelen ve gelecek olan sığınmacı ve mülteciler için, nasıl inisiyatif alabiliriz sorusuna cevap bulmak, sorunların çözümüne ilişkin ortak çabaların bir parçası olmak istiyoruz.

Bu anlayışla, sempozyum öncesinde Sığınmacılar ve Mültecilerle Dayanışma Derneğiyle arkadaşlarım iletişime geçtiler. Alana ilişkin sorun ve ihtiyaçları belirlemek üzere ortak bir çalışma yürütüldü. Birazdan, sizlerle paylaşacağım önerilerimizi, bu çalışmadan yararlanarak oluşturduk. Huzurlarınızda Sığınmacılar ve Mültecilerle Dayanışma Derneği genel koordinatörü İbrahim Vurgun Kavlak'a, Umut Pamuk'a ve emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Bugün konferansın içeriğine uygun faaliyetlerimizi temel alarak kısa bir tanıtım yapmak istiyorum. Sonrasında da sizlerin huzurunda tartışmaya açmak üzere Müdürlüğüm adına önerilerim olacak.

Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü'nün faaliyet alanları **SOSYAL HİZMETLER** ve **GENEL SAĞLIK HİZMETLERİ** olarak iki ana guruba ayrılmaktadır.

## SUNULAN HİZMETLER

### SOSYAL HİZMETLER

Çankaya ilçe sınırları içerisinde yaşayan yurttaşlardan sosyal ve ekonomik yoksunluk içerisinde bulunan ve desteklenmesi gereken çocuk, genç, kadın, yaşlı, engelli ve toplumdaki diğer kesimlere yönelik sosyal yardım ve hizmetler sunulmaktadır. İlçemizde dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygulanmaktadır.

### KADIN DANIŞMA MERKEZİ ve SIĞINMAEVİ

Çankaya Belediyesi Kadın Danışma Merkezi ve Sığınmaevinde; 18 yaş üstü, şiddet uğrayan veya şiddete uğrama riski bulunan kadınlar, varsa çocuklarıyla birlikte konuk edilmektedirler. Ayrıca 16-17 yaşında aile onayı ve hakim kararıyla resmi olarak evlenen kadınlar da sığınmaevine kabul edilmektedir.

Sığınmaevi 40 kadın ve çocuk konuk edilebilecek kapasiteye sahiptir.

### GÜNDÜZ BAKİMEVİ ve ETÜT MERKEZLERİ

Belediyemize bağlı 11 Gündüz Bakımevi ve 4 Etüt Merkezinde Çankayalılara hizmet vermekteyiz. Gündüz Bakımevleri 3-6 yaş grubunu, Etüt Merkezleri 7-13 yaş grubu çocukları kapsamaktadır.

Gündüz Bakımevleri ve Etüt Merkezlerimizde çocuk odaklı, aile katılımına dayalı, “özgürlük, eşitlik, toplumsal duyarlılık, toplumsal cinsiyet eşitliği, ayrımcılık karşıtlığı, ekolojik düşünce, yaratıcılık ve üretkenliği” temel alan eğitim programları uygulanmaktadır.

### BAKİMEVLERİMİZDE:

Anne-babanın problemleri anlamalarını, problemlerin çocukların davranışlarını nasıl etkilediğini, yeni beceriler kazanmak için desteğe ihtiyaçlarının olup olmadığını belirlemelerine, çocuğa hayatını yönetmek için yardımcı olmalarında destek olma amacıyla **AİLE DESTEĞİ VE ANNE-BABA EĞİTİMİ** verilmektedir.

Çocukların gelişim dönemlerini izleyerek karşılaştıkları olaylar ve sorunlar karşısında doğru yönlendirilmelerini sağlama amacıyla **ÇOCUK PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETİ** verilmektedir. Ailelerle randevulu görüşmeler, çocuklarla bireysel çalışmalar ve periyodik aile seminerleri bir arada yürütülmektedir.

### ÇAYED Yarım Elma

Çankaya Yardımlaşma ve Ekonomik Dayanışma Derneği'ne kayıtlı ihtiyaç sahibi 7 bin 500 üye bulunmaktadır. **ÇAYED** yılda kayıtlı üyeler dışında yaklaşık 11 bin vatandaşımıza temel ihtiyaç, giysi ve eşya yardımında bulunmaktadır.

### Ne tür Yardımlar Yapıyoruz?

- ✓ Kayıtlı üyelerimize periyodik olarak gıda ve giysi yardımı,
- ✓ İhtiyaç sahiplerine ev eşyası yardımı,
- ✓ İlkokul öğrencilerine kitap, kırtasiye, oyuncak ve giysi yardımı,
- ✓ Ramazan ayında gıda yardımı,
- ✓ Türkiye'ye sığınmacı olarak gelenlere gıda, giysi ve eşya yardımı.

## GENEL SAĞLIK HİZMETLERİ

Müdürlüğümüzün genel sağlık hizmetleri kapsamında; birinci basamak sağlık hizmetleri; koruyucu-tedavi edici ağız ve diş sağlığı ve hemşirelik hizmetleri verilmektedir.

## SAĞLIKEVLERİ/AĞIZ ve DİŞ SAĞLIĞI MERKEZLERİ

Müdürlüğümüze bağlı 6 Sağlıkevi ve Ağız ve Diş Sağlığı Merkezinde; sağlık güvencesi olsun olmasın tüm Çankayalılara, birinci basamak sağlık hizmetleri ile birimlerimizde görev yapan diş hekimlerimizce ağız ve diş sağlığı hizmetleri verilmektedir.

**Tablo 1.** Sağlık Evleri, Ağız ve Diş Sağlığı Merkezleri

No	SAĞLIKEVİNİN ADI
1	MÜRSEL ULUÇ
2	MERKEZ
3	ÇELİKKALE
4	TURGUT VAROL
5	NUSRET FİŞEK
6	HALK SAĞLIĞI MERKEZİ

## PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK HİZMETLERİ

Aileyi oluşturan bireylerin bir araya gelerek sorunlarını çözmeye çalışması üzerine gerçekleştiren psikolojik danışmanlık hizmetidir.

Psikolojik danışmanlık; aile üyelerinin, karşılıklı etkileşim ve iletişim biçimlerini, yöntemlerini anlama ve bu yolla aile içerisinde oluşan ve normal olmayan ilişkileri anlamayı amaçlar. Ailenin sorunlarını çözebilmeleri için problem çözme becerilerini geliştirirken var olan kaynaklarını kullanabilmelerini, işlevselliğini sağlar. Gerçekçi hedefler edinmelerini, empati kabiliyetlerini geliştirmeye ve kendi yaratıcı güçlerini ortaya koymaya yardımcı olur. Ailenin yeniden yapılandırma sürecinde rehberlik eder. Bu süreçte aile ve evlilik birlikteliğinde en yüksek doyumunu almalarını hedefler.

## AİLE SAĞLIĞI ve EĞİTİMİ

Aile Sağlığı Eğitim Hizmetleri birimimizde, doğumundan başlayarak gelişim sürecinde eğitim ve sağlık desteğiyle bebek ve ailenin izlenmesini öngören bir projeyi hayata geçirmek için çalışmalar yürütülüyor.

## ÖNERİLER

Çankaya Belediyesi olarak sığınmacı ve mülteci sorununa ilişkin girişimleri destekliyoruz ve bu konuda mevzuat, kadro ve birikimimizle yanınızda olduğumuzu belirtmek istiyorum. Ancak, tüm bu iyi niyetli çabaların somut dayanağı ve sonuçları olması gerekiyor. Müdürlüğümüzün hizmet alanı çok geniş buna karşın olanakları sınırlı. Sizlere önerebileceğimiz her hizmet kolektif bir çalışmayı ve güç birliğini gerekli kılıyor. Bizi değerlendirirken bu durumu göz önünde bulundurmanızı özellikle rica ediyorum.

Önerilerimizi şu şekilde sıralayabilirim:

## 1. SAğLIKEVLERİ/AğIZ ve DİŞ SAğLIğI HİZMETLERİ

Kızılay'da bulunan Halk Sağlığı Merkezimizde; sağlık güvencesi bulunmayan göçmenler için, birinci basamak sağlık hizmetleri ile birimlerimizde görev yapan diş hekimlerimizce ağız ve diş sağlığı hizmeti verebiliriz.

Bu durumda hizmetlerimizden yararlanabilmeleri için ihtiyaç sahiplerinin Merkezimize gelmesi gerekecektir. Merkezimizde bir doktor ve bir hemőire ile hizmet vermekteyiz. Bunu daha önce de yaptık bundan sonra da bu hizmeti vermeye devam edebiliriz. Ancak, genel olarak sığınmacı ve göçmenlerin gelip gittiği Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği bünyesinde ya da Derneğe yakın bir yerde uygun koşullar oluşturulabilirse bu hizmete ulaşımla güçlüğünü ortadan kaldırabiliriz. TTB bize doktor ve hemőire desteği verebilirse de daha çok kişinin bu hizmetten yararlanabilmesinin önü açılmış olacaktır. Bu öneri ilkesel olarak kabul gördüğü taktirde ne zaman, nerede, nasıl ve kimlerle soruları üzerinde konuşabiliriz diye düşünüyorum.

## 2. AİLE SAğLIğI ve EğİTİMİ

Bebek sahibi olacak ailelere bütçelerine katkı sağlamak, sağlık çalışanlarımız aracılığıyla bebek ve annenin sağlığı ile ilgili eğitim desteği verebiliriz.

Aile Sağlığı Eğitim Hizmetleri kapsamında yürütölen Hoő Geldin Bebek Projesi dahilinde, Çankaya'da doğan bebeklerin ihtiyacı olan giysi ve bakım malzemelerinden oluşun Hoő Geldin Bebek Setini ailelerine armağan ediyoruz.

Bu hizmetin nasıl organize edilebileceği, kolay ve hızlı bir biçimde ihtiyaç sahiplerine ulaşılabileceğini konuşabiliriz.

## 3. PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK HİZMETLERİ

Psikolojik Danışmanlık; aile üyelerinin, karşılıklı etkileşim ve iletişim biçimlerini, yöntemlerini anlama ve bu yolla aile içerisinde oluşun ve normal olmayan ilişkileri anlamayı amaçlar. Ailenin sorunlarını çözebilmeleri için problem çözme becerilerini geliştirirken var olan kaynaklarını kullanabilmelerini, işlevselliğini sağlar. Gerçekçi hedefler edinmelerini, empati kabiliyetlerini geliştirmeye ve kendi yaratıcı güçlerini ortaya koymaya yardımcı olur. Ailenin yeniden yapılandırma sürecinde rehberlik eder. Bu süreçte aile ve evlilik birlikteliğinde en yüksek doyumunu almalarını hedefler.

TTB psikolog desteği sağlayabilirse psikolojik destek merkezi oluşturabiliriz.

## 4. GÜNDÜZ BAKİMEVLERİ ve ETÜT MERKEZLERİ

Gündüz Bakımevlerimizde 3-6 yaş, Etüt Merkezlerimizde 7-13 yaş grubu çocuklara eğitim desteği sunuluyor. Bu yaş grubuna giren sığınmacı ailelerin çocukları için sınıf mevcudu uygun olan bakımevlerimizde ücretsiz eğitim olanağı sağlayabiliriz. Yalnız burada özel olarak bilmenizi istiyorum: belediyemizin bu hizmetinin ücretsiz verilmesi hem kontenjanla hem de belediye meclis kararı uyarınca oluşturulan bir kurul kararıyla mümkün olabiliyor. Bunun altını özellikle çizmek isterim. Sonuç olarak; sınırlı sayıda da olsa bu hizmeti verebiliriz.

Bu hizmetin dışında 23 Nisan gibi özel günlerde çocuklar için etkinlikler düzenlenebilir. Bu konuda gelebilecek önerileri konuşabiliriz.

## 5. KADIN DANIŞMA MERKEZİ ve SİğİNMAEVİ

Yerinden yurdundan göç etmek zorunda kalmak dahası savaş, şiddetin en yoğun biçimi bir de buna kadına yönelik şiddet eklenince ortaya ciddi sorunlar çıkıyor.



Bu tür sorunlarının çözümüne ilişkin Kadın Danışma Merkezimizde görev yapan uzman arkadaşlarımızın rehberlik etmesini sağlayabilir, gerekli hallerde de şiddet mağduru kadınlara geçici konaklama ve koruma hizmeti verebiliriz.

## 6. ÇAYED

Daha önce sözünü ettiğim gibi Çankaya Yardımlaşma ve Ekonomik Dayanışma Derneği üzerinden ihtiyaç sahibi sığınmacı ve mültecilere temel ihtiyaç, giysi ve eşya yardımında bulunabiliriz. Burada şöyle bir sorun yaşayabiliriz; ÇAYED aslında aracı bir dernek yani vatandaşların her türden bağışını belli bir sistematik içinde dağıtımını sağlıyor ve sınırlı bir depolama alanına sahip. Talebin fazla olması durumunda zamana ihtiyaç duyulabilir, normal bağışlarla talep karşılanamayabilir. Yine bu durumda da ortak bir kampanya düzenleyebiliriz.

Söyleyeceklerim genel olarak bunlardan ibaret. Bu önerilere ilişkin her şeyi konuşabiliriz.

Varsa soru ve katkılarınızı alabilirim.

*Teşekkür ederim...*

# İNSANİ KRİZLER, KENT ve SAğLIK

Dr. Tacettin İNANDI

Hatay Tabip Odası Yönetim Kurulu Başkanı

İnsani kriz bir toplumun ya da bir grup insanın sağlık, güvenlik ya da iyilik halini tehdit eden bir olay ya da olaylar dizisi olarak tanımlanabilir. İnsani krizler çok sayıda insan için karşılanamayan temel gereksinimler, gıda temini, barınma, güvenlik sorunu anlamına gelmektedir. Hastalıklarda artış, yaralanma, sakatlık ve ölümlere neden olmaktadır.

Son yıllarda İlimizi etkileyen pek çok olay olsa da iki temel insani krizden söz etmek yanlış olmaz; Birincisi Suriye iç savaşının etkileri, ikincisi ülke içinde yaşanan çatışmalar ve patlama olaylarıdır. Tüm bu olaylardan ilimiz önemli ölçüde etkilenmiş ve Hatay Tabip Odası olarak farklı açılardan bu süreçlerden etkilendik ve süreçte etkili olmaya çalıştık.

## Suriye Savaşı

Suriye’de savaşın başlangıcından bu yana ölen insan sayısı farklı kayaklara göre 142-470 bin arasında ölüm olduğu tahmin ediliyor. Yaklaşık 11 milyon insan yerinden edildiği rapor ediliyor. Bulaşıcı hastalıklarda artış, insan hakkı ihlalleri, katliamlar, kitlesel silahlar, cinayetlerde artış ve kültürel miraslarda hasar Suriye’de savaşın doğurduğu önemli sorunlar olarak karşımıza çıkıyor.

Suriye savaşı sonrasında kontrolsüz biçimde çok sayıda insan Türkiye’ye geldi. Yaklaşık 3 milyon insanın Türkiye sınırından geçtiği sanılıyor. Hatay’da 250-300 bin arasında Suriyeli yaşamaktadır. Bunların 30 bina kadarı kamplarda yaşıyor, diğerlerinin yaşam alanları ise köyler, kentler ve sokaklardan oluşuyor.

Suriye savaşının başlaması ile birlikte sağlık hizmetlerine olan talep arttı. Mevcut sağlık altyapısı ile daha geniş bir kitleye hizmet verildi. Çatışmalar nedeni ile düzenli olmayan bir yaralı akışı oldu. Zaman zaman yaralılar üzerinde tehlikeli, patlayıcı maddeler ve silah bulundu. Bunların sonucu sağlık çalışanlarının iş yükü artarken çalışma ortamlarında zaten yetersiz olan güvenlik sorunu derinleşti. Aynı zamanda yerleşik toplumun sağlık hizmeti alımı da olumsuz etkilendi.

Suriye’deki savaş Hatay’daki toplumsal barışı da olumsuz etkilemiştir. Mezhepler arasındaki çizgiler biraz daha kalınlaşmıştır. Reyhanlı’daki patlama da bu duruma önemli ölçüde olumsuz etkide bulunmuştur. Bireylerin silahlanarak evlerde kendi güvenliği ve geleceği için bir önlem almaya çalıştıklarına ilişkin konuşmalara, “bomba ihbarı var, toplu yerlerden uzak durun” şeklinde mesajlara sıkça tanık olabilirsiniz.

Bu sorununun bir yanında yerleşik toplumda bazı sorunlar ve kaygılar ortaya çıkarken, diğer yanda Suriye’den gelenlerin temel gereksinimlerinin karşılanması, temel hak ve özgürlükleri konusu vardır.

2015 yılı dünya insani krizleri arasında Suriye’deki mülteci krizi ilk sırada yer alıyor. Diğer şiddet ve çatışmanın yanı sıra deprem ve bulaşıcı hastalıklar gözüktüyor. Suriye savaşı büyük bir insani krize yol açmıştır.

Suriye’de savaş öncesinde Suriye’de demokrasi ve hukuk kurallarının egemen olduğunu fikrinde ortaklaşmak zordur. Bölgedeki diğer ülkelerde de durum benzer niteliktedir. Arap baharı olarak adlandırılan sürecin devamı olarak ortaya çıkan olayların geldiği son durumda Suriye nüfusunun yarısından fazlası ülkeyi terk etmiş, önemli bir kısmı da içeride yer değiştirmek zorunda kalmıştır. Pek çok ülkeden radikal gruplardan Suriye’ye savaşmak için gidenler olmuştur. Bazı ülkeler savaşa dolaylı diğerleri de doğrudan müdahil olmuşlardır. Suriye savaşı Suriye’nin bir iç savaşı olduğu kadar, belki de daha fazla diğerlerinin savaşı haline dönmüştür. Bu kadar büyüklükteki bir göç dalgası bile nüfusun savaşmak istemediğinin bir göstergesidir.

Suriye savaşında ve Arap baharı hareketlerinden çıkartılabilecek sonuçlara gelince; Şiddet kullanarak sorun çözmeye kalkışan bu toplumlarda önemli yıkımlar ortaya çıkmıştır. Toplum sosyal, ekonomik, moral ve kültürel değerler yönü ile önemli ölçüde geriye düşmüşlerdir. Toplum içerisinde kutuplaşmalar ve onarılması güç yaralar oluşmuştur. Bu şiddet yöntemi çok sayıda ölüm, yaralanma, sakatlığa yol açmış, kargaşa ve

kaos ortamı egemen olmuştur. Demokrasi, temel hak ve özgürlükler açısından bir ilerleme sağlanamamıştır. Kentler ve tarihi dokular savaş alanlarına dönüşmüş, kültürel değerler ciddi biçimde hasar görmüştür.

Bir diğer sonuç ise, bu etki Suriye ile sınırlı kalmamıştır. Başta yakın iller olmak üzere tüm komşu ülkeleri ve Avrupa'yı da etkilemiştir. Ancak komşu bölgelerde yaşayan yerleşik halkın sağlık, güvenlik ve ekonomik sorunları daha ağır ortaya çıkmıştır. Reyhanlı patlaması, Urfa'ya düşen top mermileri ve yaralılar üzerinde gelen patlayıcılar toplumda ciddi kaygılara neden olmuştur.

Bir başka sonuç ne Türkiye, ne de batılı diğer ülkeler Suriye'deki demokratik sorunların, temel hak ve özgürlüklere ilişkin sorunların çözümü için barışçıl yolları önermemiş ve desteklememişlerdir. Geline nokta ateşkes yapılması ve uzlaşa sağlanması için bir çaba gösterilmeye başlansa da, bu çabalar artık bazı şeyleri önlemek için çok geç kalmıştır. Bu savaşın kazananı kim olur bilemiyorum, ama kaybedenleri şimdiden çok açık. Suriye halkı ve komşu halklar önemli kayıplar vermiştir. Suriye'de ve komşu bölgelerinde toplum mezhepleri, inançları ve etnik yapıları bakımından kutuplaştırılmış ve unutulması zor, rehabilitasyonu güç yaralar açılmıştır.

Toplumsal barışın önemini Suriye savaşı ile bir kez daha gördük. Toplumsal barış olmadan sağlık olamaz diyen sağlıkçıların da ne kadar haklı olduğu bir kez daha gözler önüne serildi.

### Gezi Olayları

Hatay'da ve özellikle Antakya Armutlu mahallesinde olaylar Türkiye'nin her yerinden daha uzun sürdü. Bu yönüyle Hatay diğer illerden bir farklılık sergiledi. Çok sayıda gösteri oldu ve bu gösterilerde ciddi yaralanmalar ve ölüm olayları gerçekleşti. Hatay Tabip Odası kurumsal olarak o dönemde iki yönlü bir faaliyet içinde oldu. Bir taraftan toplumun gösteri hakkının yasal çerçevede alınması için yerel mülki amirlerle ve sivil toplum, demokratik kitle örgütleri, meslek örgütleri ile beraber müzakerede rol oynadı. Diğer taraftan gösteriler sırasında devlet tarafından kimi zaman verilemeyen, bazen verilmeyen sağlık hizmetinin, ilk müdahalenin verilmesinin gerek mekansal ve gerekse sağlık insan gücünün organizasyonu sağlandı. Zira bu faaliyetimiz nedeniyle Hatay Tabip Odası hakkında yönetim kurulunun görevden alınmasıyla ilgili dava açıldı. Meslektaşlarımızdan burada yaralananlara yardımcı olanlar oldu. Oda olarak ölüm ve yaralılar hakkında bilgi vererek toplumu aydınlatmaya çalışıldı. Bu nedenle Valilik ve Oda arasında gerginlik yaşandı. Sağlık Bakanlığı Hatay Tabip Odasını yaptığı açıklamalar nedeni ile dava etti. Tabip odalarının bu durumlar karşısında topluma bilgi vermek gibi bir görevinin olmadığını ileri sürdü ancak mahkeme bizim lehimize sonuçlandı. Bu dava bizlerin sorumluluklarını kısıtlamaya dönük olduğu kadar toplumun bilgi almak hakkını da tehdit eder nitelikte idi.

Gezi olaylarının iki önemli özelliği benim açımdan dikkat çekicidir. İlki göstericilerin şiddet kullanmayı tercih etmemeleri, diğeri farklılıklara olan saygıdır. Göstericilerin büyük çoğunluğu güvenlik güçlerinin orantısız biçimde güç kullanmasına rağmen şiddete yönelmemiştir. Kitap okuyarak, duran adam tepkisi vererek ve hatta mizah katarak olaylara tepki gösterebilmişlerdir. Diğer yandan çok farklı gruplar, azınlıklar belki de ilk kez kendilerini orada ifade etme şansını yakalamışlardır. Gezi olaylar geleceğin Türkiye'si açısından son derece dikkatle ele alınması gereken bir olgudur. Toplumun önemli bir kesimi barışçıl yöntemlerle kendini ifade edebilmeyi başarmıştır.

### Reyhanlı Patlaması

Reyhanlı patlaması sonrası da sosyal ve psikolojik destekte bulunmak üzere bölgeye destek vermek üzere gelen ilgili meslek grubundan kişilere Travma Sonrası Stres Bozukluğu konusunda 2 günlük eğitim düzenlendi. Diğer taraftan dönemin Başbakanı patlama ile ilgili hedef gösterici ve ayrıştırıcı bir beyanda bulundu. Toplumun kolayca kamplaşmasına neden olabilecek bu olayın risklerini bertaraf edebilmek için olayı kınayan gösterilerde yer alındı ve gerekse ilgili toplumun kanaat önderleri ile iletişime geçerek tansiyonun düşürülmesi çabalarına katkı verildi.

Buradaki temel amaç gittikçe kutuplaştırılan toplumun bir arada yaşaması temelinde özel bir çaba idi. Bunun için de kimi zaman yaşanan olayların Türkiye toplumuna doğru şekilde yansımaları için gerektiğinde risk alınarak 1 Eylül Dünya Barış günü mitingi düzenlendi. Yaşananlarla ilgili yerel ve ulusal basına açıklamalar yapıldı, AB, Avrupa Konseyi ve milletvekilleri ile istişarelerde bulunarak da barışa katkı vermeye çalışıldı.

## **Bizim Pencereğimizden İnsani Krizler**

İnsani krizlerin hekimlere ve sağlık çalışanlarına başlıca etkisi artan iş yükü, planlanamayan işler, düzensiz talepler, izlenemeyen hastalar, artan bulaşıcı hastalıklar, sağlık çalışanlarının güvenlik sorunu ve zor çalışma koşullarıdır. Tüberküloz olgularının izlenmesi, şark çıbanının artışı, düzensiz olarak gelen hasta ve yaralılar, hasta ve yaralılar üzerinde çıkan patlayıcılar, hekimlere yönelik asılsız suçlamalar, odamız aleyhine açılan davalar bu süreçte yaşadığımız deneyimlerdir.

Öte yandan Suriye'deki meslektaşlarımızın durumu çok daha zor. Doktorlar açısından dünyanın en tehlikeli yer Suriye bildirilmektedir. Hastanelerin çoğu tahrip edilmiş, yıkılmış ve ekipmanlar hasar görmüştür. Sağlık çalışanları ve sağlık kuruluşları en çok hedef alınan yerlerden biri haline gelmiştir. 2011-2014 yılı arasında 599 sağlık çalışanın çatışmalarda hayatını kaybetti bildirilmektedir.

## **Neler Yaptık ?**

Dernekler, odalarla işbirliği içinde toplumsal barışa çağrı ve gösteriler yapıldı. Şiddet olaylarına tepki verildi. TTB ile olağanüstü durumlarda sağlık hizmetine ilişkin kurslar düzenlendi ve duruma ilişkin raporlar hazırlandı. Meslektaşlarımıza yönelik eğitimler verildi. Üyelerimiz, meslektaşlarımız Gezi olaylarında yaralılara hizmet sundu. Hukuksal mücadele verildi.

Tüm bunları yaparken mesleki değerlerimiz, etik ilkelerimiz son derece önemli oldu. Temel hak ve özgürlüklerle sağlık arasındaki ilişkiyi çok açık olduğundan, hak ve özgürlükleri savunmayı bir ilke haline getirdik.

## **Neredeyiz ? Mevcut Durum**

Günümüzde sistemler insan eliyle sürekli insani krizler üretiyor. Deprem sel gibi doğal afetlerde bile insan faktörü önemli rol oynuyor. Batılı toplumlar gelişmekte olan ya da geri kalmış toplumların bu sorunlarının çözümünde ilerici bir rol oynamıyor tersine durumu daha da kötüleştiriyorlar. Bölgemizde barış kültürü egemen değil, farklılıklar ötekileştiriliyor ve düşmanlaştırılıyor. Her türlü ayrımcılık son derece yaygın ve normal olarak algılanıyor. Toplumsal ahlak değerleri sorunlu, yolsuzluk ve rüşvet olayları yaygın olarak görülüyor. Temel hak ve özgürlük kavramları yerleşmemiş, otoriter yönetim eğilimi güçleniyor.

Sorun çözme yöntemi olarak şiddet son derece yaygın, kadına yönelik, çocuğa yönelik şiddetten, savaşa kadar her türlü şiddet söz konusu. Siyasal, etnik ve inanç açıdan farklı gruplar sorunların çözümünde şiddeti ve savaşı görüyorlar. Sözel, ekonomik, kültürel, fiziksel, cinsel şiddet var. Her yerde var, her düzeyde var.

Kısır bir döngü, şiddet şiddeti, şiddet yoksulluğu, yoksulluk eğitimsizliği, hastalığı, moral değerlerde çöküşü doğuruyor. Herkes kendi adalet sistemini kurmaya kalkıyor. İnsanlığın çok zorlu bir süreçte olduğu çok açık duruyor.

## **Ne Yapabiliriz ?**

Nerede ise bunların tümü kuramsal olarak insanoğlunun önleyebileceği ve üstesinden gelebileceği olaylar gibi gözüküyor. Savaşlar dahil her türlü şiddet olguları belki sifıra indirilemez ancak önemli ölçüde önlenabilir olaylardır.

Psikoloji, sosyolojinin ve tıbbin yol göstericiliğinde toplumların barış içinde yaşayabilmeleri için yapması gerekenleri, bilmesi gerekenleri ortaya koyabilir miyiz? Tüm bu haksızlıklara karşı durmaya çalışıyoruz, tepki veriyoruz, şiddet olaylarını kınıyoruz. Eşitlik, adalet ve barış çağrısı yapıyoruz. Önemli şeyler yaptık, yapıyoruz.

Daha başka ne yapabiliriz diye sorarsanız, bu kısır döngülerin nedenlerini, bileşenlerini ortaya koymakla başlayabiliriz. Bu döngülerin zayıf halkalarını belirlemek ve çözüm önerileri geliştirmektir.

Tüm bu olayları ele aldığımızda aslında bir sorunumuz var bir de bu sorunu çözerken kullandığımız araçlar, yaklaşımlar olduğunu görebiliriz. Sorunları önleyebilir miyiz? Belki bir kısmını önleyebiliriz, ama her insanın her toplumun hemen her zaman bir sorunun olma olasılığı daha yüksektir. Sorunlarımızın olması doğal bir durum gibi durmaktadır.

Öyle ise olmaması gereken ya da üzerinde daha çok durmamız gereken konu nedir? Bu sorunlara yaklaşım tarzımız. Sorunlar karşısında nasıl hareket ediyoruz, sorunu farklı açılardan ele alıp değerlendirebiliyor muyuz? Öfke, kin nefret gibi duygularımızı kontrol altında tutabiliyor muyuz? Şiddetin ne olduğunu biliyor muyuz? Düşüncemizi, hakkımızı savunurken kullanabileceğimiz demokratik, hukuksal, sosyal yolları ve yöntemleri biliyor muyuz, kullanıyor muyuz? Örgütlü bir toplum muyuz yoksa bir arada yaşayan kalabalık mıyız? Kendimizle barışık mıyız? Sorunlarımızı çözmekte kullanabileceğimiz barışçıl yöntemleri biliyor muyuz? Barışçıl yöntemle şiddet içeren yöntem arasındaki fark nedir? En basit sorundan çıkan tartışmada bile çok sayıda insanımızı kaybettiğimiz bir toplumdaki farklı bir topluma geçebilir miyiz? Sorunlarımızı şiddet kullanmada yönetebilen bireyler ve toplum olabilir miyiz? İşte tüm bu soruların tartışması gereken mesleklerin en başında hekimler gelmelidir.

Bu kapsamda aslında bir kısım meslektaşımız çalışmaya başlamış durumdadır. Tıbbi Barış Çalışması, adı altında yeni bir tıp alanının doğduğunu görebiliyorum. Tüm sağlık çalışanlarını aynı zamanda birer barış işçisi olarak yetiştirmek, sağlık kuruluşlarını barış adacıkları haline dönüştürmek birer hedef olabilir. Barışçıl bir toplum, barış kültürü yaratabilmek için hekimler olarak ne yapabiliriz, nasıl çalışmalıyız konusunda daha çok kafa yormak gerektiği kanısındayım.

### **Kaynaklar**

1. Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Rapor. ISBN 978-605-5867-79-9. Birinci Baskı, Ocak 2014, Ankara. Türk Tabipleri Birliği Yayınları
2. Füsun Sayek TTB Raporları/Kitapları – 2013: Suriye İç Savaşının Hatay İline Etkileri
3. Syrian Medical Voices from the Ground: The Ordeal of Syria's Healthcare Professionals. Center for Public Health and Human Rights of the Johns Hopkins Bloomberg School of Public Health and the Syrian American Medical Society.
4. [https://en.wikipedia.org/wiki/Casualties\\_of\\_the\\_Syrian\\_Civil\\_War](https://en.wikipedia.org/wiki/Casualties_of_the_Syrian_Civil_War)
5. <http://www.worldvision.org/news-stories-videos/top-humanitarian-crises-2015>
6. <http://www.medicalpeacework.org/>

# MERSİN'DE SURİYE'Lİ SİĞINMACILAR ve DENEYİMLERİMİZ

Dr. Ful UĞURHAN

Mersin Tabip Odası Yönetim Kurulu Başkanı

Suriye'de 2011 yılında başlayan iç savaş sonucunda meydana gelen büyük göç dalgasının etkilediği illerden birisi de Mersin oldu. Türkiye'de bulunan kayıt altındaki 2 620 533 sığınmacının % 5'i Mersin'de yerleşti. Mersin'de yaşayan Suriyelilerin kayıt altında bulunan 130 943 kişiden daha fazla olduğu tahmin edilmekte ve tam bir sayı söylenememektedir. Ancak önde gelen Suriyeli dernekler kendi kayıtlarına göre bu sayının en az 300.000 olduğunu ifade etmektedirler.

Gelen sığınmacılar gelir durumlarına göre şehrin değişik mahallelerine yerleştiler. Ekonomik ve sosyokültürel açıdan daha iyi durumda olan insanların yaşadığı Mezitli ve Yenişehir İlçelerinde kent kökenli Suriyeliler yerleşmişken, Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nden 90larda gerçekleşen yoğun göçle gelen nüfusun yaşadığı Akdeniz İlçesi'ne dilencilik ve çöp toplayıcılığı başta olmak üzere marjinal işler yapanları da kapsayan emekçi yoksul insanlar yerleştiler. Sayıları tam olarak bilinmeyen bir grup sığınmacı da yine Akdeniz İlçesi sınırlarında yıllardır son derece kötü şartlar altında yaşayan mevsimlik tarım işçilerinin çadırlarının bulunduğu Adanalıoğlu, Kazanlı gibi yerlerde, mevcut çadırların yanında derme çatma çadırlarda yaşamakta ve mevsimlik tarım işinde çalışmaktadır.

Ekonomik ve sosyokültürel açıdan iyi durumda olan sığınmacıların kiraladıkları lüks konutlarda bazen birkaç ailenin birden kalması, şehrin kalabalıklaşmasının trafik başta olmak üzere ortak kullanılan kamusal alanlarda yarattığı yoğunluk, Suriye plakalı lüks araçların görüntüsü, sığınmacı grubun ilk geldiği zamanlardaki çekingen hallerinin aslında olumlu olarak düşünülmesi gereken bir değişim göstererek şehrin sakini gibi davranmaya başlaması, çarşafıya denize giren kadınların, parklarda nargile ve kahve içerek dolaşan grupların, açılan çok sayıda kafe ve lokantalardaki insanların rahat görüntüleri, yerleşik nüfusta huzursuzluklara yol açmakta ancak sığınmacıların geçici oldukları ve savaş bittikten sonra ülkelerine dönecekleri beklentisinin yüksekliği şimdilik büyük sorunlara yol açmamaktadır. Öte yandan gelir durumu iyi olan grubun yarattığı bu görüntü, ekmeğe açmak için oklava bile almaya parası olmayan, hazır çocuk bezini ikinci kez yıkayarak kullanan, yemek, giyecek bulamayan en yoksul kesime de insani yardımların yapılmasında isteksizliklere yol açmıştır.

Sığınmacılar açısından en büyük sorun çocukların eğitim alamama durumudur. Savaşın başlamasından bu yana geçen 5 yıl süresince çocuklar okula gidememiştir. Süreç içinde Suriyeli derneklerce açılan okullarda öğrencilere Suriye'deki müfredata göre eğitim verilmektedir. Bu durum mevsimlik tarım işçilerinin yaşadığı yerlerdeki çocuklar için geçerli değildir. Eğer savaş sürerse ya da savaş bittiği halde sığınmacılar ülkelerine geri dönmek istemezlerse sorun derinleşecektir. Bunun üstesinden gelebilmek için şimdiden başta çocuklar olmak üzere gelen her sığınmacıya Türkçe öğretmeye başlamak ve bütün çocukların eğitimi için uygun bir eğitim modeli geliştirmek gereklidir.

Sığınmacılar kayıt yaptırmak kaydıyla mevcut sağlık hizmetlerinden yararlanmaktadır. Ancak dil sorunu hekim hasta ilişkisi açısından sorun yaratmakta, tercümanlar aracılığı ile verilen sağlık hizmeti nitelikli olamamaktadır. Kayıt sisteminin yeterli olmaması, aşılama çalışmaları başta olmak üzere koruyucu sağlık hizmetlerinin etkin ve güvenli bir şekilde verilememesine neden olmaktadır. Suriye'de doğup aşı programı başlayan çocukların Türkiye'de eksik aşularının tamamlanması hizmetleri yeterli olamamış ve aşı ile önlenemez hastalıkların görülme riski artmıştır. Halen Suriyelilere ayaktan hizmet veren bir merkez bulunmaktadır.

Verilecek hizmetler planlanmadan önce mutlaka doğru bir kayıt sistemi geliştirilmeli ve ülkeye giren her kişi kayıt altına alınmalıdır.

Hizmetlerin sunumunda dezavantajlı gruplara öncelik tanınmalıdır.

Gelen sığınmacıların sürekli kalma olasılığının yüksek olması nedeniyle, başta yerel yönetimler olmak üzere, sivil toplum örgütleri ve kamu kuruluşları tarafından yerleşik halkla kaynaşmanın sağlanacağı etkinlikler planlanmalıdır.

Hepsinden önemlisi barış çağrısı yaparak savaşın bir an önce sonlanmasını istemeli, konu ile ilgili yöneticiler zorlanmalıdır.

## SAVAŞ ve KENTLER

Emre SEVİM

TMMOB Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesi Başkanı

İçinde bulunduğumuz coğrafya özellikle ABD'nin 2. Körfez Savaşı ile başlayan daha sonra Arap Baharı ile devam eden bugün ise Suriye, Ukrayna, Irak'ta yaşanan iç savaş ve ülkemizde git gide artan çatışma ortamıyla birlikte tabiri caizse tam bir ateş çemberi halini almıştır. Bu savaş ve çatışma ortamı kentlerimizde çok yönlü (mekânsal, toplumsal, iktisadi, siyasi...) yıkımlar yaratmaktadır ve maalesef ki bu yıkımlar sadece savaşın yahut çatışmanın yoğunlaştığı kentlerde olmamakta çok daha geniş bir coğrafyaya yayılmaktadır öyle ki savaşın doğrudan tarafı ya da komşusu dahi olmayan ülkeler bile göç dalgalarıyla, iktisadi çalkantılarla savaş halinden etkilenmekte ve bu ülkelerin kentleri de yeni toplumsal krizlerle karşı karşıya kalma tehlikesi altına girmektedir.

Bu yazıda, savaşın kentlerimizde yarattığı çok boyutlu yıkımı; kentlerimizin mekânsal yıkımı ve yaratılan değerlerin yok oluşu, göç konusu ve yıkımın etkisinin geniş coğrafyalara ve zamana yayılması, yıkım sonrası inşa faaliyetleri olarak üç ana başlıkta tartışmaya çalışacağım.

### Savaşın Getirdiği Mekânsal Yıkım

Hayatın merkezi olan kentlerde toplumsal çelişkilerin -ki bu çelişkiler de yaşadığımız mahalleden gittiğimiz hastaneye, çocuğumuzun okuduğu okuldan sabah işe giderken kullandığımız ulaşım aracına gündelik yaşamın her noktasına sirayet etmiş durumdadır- belirginleşmesi, derinleşmesi sonucunda kent mekânının toplumsal çatışmalara sahne olacağı tahmini Batıda Lefebvre, Harvey, Castells, O'connar gibi akademisyenler tarafından yapılmıştı. Ve bu tahmin, gelişmekte olan ve kentleşme dinamikleri henüz Batıyı yakalayamamış ülkemizde de gerçekliğe kavuştu. Bu gerçekliği Gezi Parkı süreci, kentsel dönüşüme karşı direnen gecekondu mahalleleri, ulaşım hakkı temelli toplumsal itirazlar gibi birçok örnekte deneyimledik ve deneyimlemeye devam ediyoruz.

Kentlerin bu tür toplumsal çatışmalara sahne olacağı tahmininin ötesinde bugün kentlerde yaşanan çatışma savaş halini aldı ve artık kentler savaşların sahnesi haline geldi. Irak'ta ABD işgaline karşı Felluce'de yaşanan direnişle başlayan bu süreç artık özellikle Orta Doğu ve yakın coğrafyasında yaygınlaşarak gerillavari hareketler, sivil halktan destek alma yada sivil halkı kullanma, çatışma mekânını karşı taraftan daha iyi bilmesi sebebiyle avantaj sağlama, mevsimsel şartların etkilerini minimize etme, kamuoyu tarafından daha görünür bir mücadele yürütme gibi hedeflerle kent mekânını savaş alanı olarak seçerek kentlerde daha önce hiç yaşamadığımız/tartışmadığımız bir süreci başlatmış oldular.

Bu yeni savaş alanında elbette ki ilk göze çarpan faktör alanın yaşadığı fiziksel, mekânsal yıkımdır. Ortak tüketim ürünlerinin (ulaşım, sosyal ve fiziksel altyapı vs.) yoğunlaştığı alanlar olarak adlandırılan kentlerin yaşadığı fiziksel yıkım, ancak tekrardan bir ortak tüketim ürünü üretim mekanizmasının hayata geçirilmesiyle giderilebilir. Burada da ciddi bir devlet örgütlenmesi ve sermaye aktarımı elzemdir. Ortak tüketim ürünleri dışındaki konut, iş yeri ve benzeri gibi kentsel öğelerin yeniden yaratılmasında kentlilerin öz sermayelerinin kullanılmasının bir siyasa olarak ortaya sürülmesi ise hem savaşı deneyimlemiş kentlilerin daha da yoksullaşmasına de ortak tüketimi örgütleyen devlet aygıtının ciddi bir şekilde sorgulanmasına sebep olacaktır.

Bu mekânsal yıkımın ilk akla getireceği sorun alanı iktisadi iken aslında yıkım, iktisadi alandan daha derin sorunlar yaratmaktadır/yaratacaktır. Toplumun bir arada tutan değerlerden biri olduğunu düşündüğümüz ve kent içinde yaşayan kentlilerin mekânla ve birbirleriyle kurdukları ilişkileri güçlendiren kentsel bellek yani kentin anı değeri bir anda yok olmaktadır. Yok olan ya da yara alan anı değeri, topluluklar arasında, topluluklar ile devlet arasında düşmanlıkların oluşmasına sebep olacaktır bu da daha derin toplumsal

bir travmanın oluşması anlamına gelmektedir ki bu sorun sadece fiziksel mekânın ayağa kaldırılmasıyla çözülebilecek nitelikte değildir.

### **Savaşın Getirdiği Göç**

Savaşın kentlerimize getirdiği en uzun süreli ve en geniş coğrafyaya yayılan yıkım ise göç. Suriye savaşını örnek alacak olursak savaş başladığından beri 6 milyondan fazla Suriyeli savaşın getirdiği sürgünden kaynaklı Türkiye ve Lübnan başta olmak üzere birçok ülkeye göç etti. Göç konusunun kentlere ve toplumsal yaşama çok boyutlu etkileri olduğu aşikâr.

Öncelikle göçün yaşandığı kent, yaşanan nüfus kaybı sonrası işleyemez hale geliyor ve hayaletleşiyor. Bu denli büyük nüfusların yeni uğraklarında ise çok daha ciddi krizlerle karşı karşıya kalıyoruz. Öncelikle göç dalgasıyla karşı karşıya kalan kentler bu denli yüksek bir nüfus artışına daha önceden hazırlıklı olmadıklarından kentin konut stoku ve kentsel, sosyal altyapı eksik kalıyor ve bu hususta krizler yaşanmaya başlıyor. Özellikle konut fiyatlarındaki hızlı artış ilk göze çarpan sonuçlardan birisi olarak karşımıza çıkıyor. Mevcut kentsel ve sosyal altyapının eksikliği kentlilerden çok göçmenlerin bu altyapı hizmetlerinden faydalanamamasıyla çözüyor(!) Yeni gelen nüfus, elbette ki geçinebilmek amacıyla çeşitli şekillerde istihdama dahil oluyor bu da yerelerde emek gücü arasında rekabete ve dolayısıyla da emeğin arzının yükselmesiyle emekçilerin daha az kazanmalarına sebep oluyor. İstihdam konusundaki diğer bir sonuçta enformel olarak dağılmış olan göçmenlerin suça daha kolay meyletmeleri. Göçün kentler üzerindeki en büyük ve uzun vadede bütün bu krizlerle birleştiğinde en kötü sonuçları doğurması muhtemel sonucu ise toplumsal kesimler arasında kaynaşmaların olamaması. Kente birden bire giriş yapan ve önemli bir nüfus oluşturan göçmenler ile ilgili herhangi bir adaptasyon çalışması ve kentliler üzerinde göçmenlerle ilgili bilinçlendirme kampanyaları yürütülmediği takdirde toplumsal kesimler arasında düşmanlığın körüklenmesi ve bu düşmanlığın uzun vadede çözülememesi işten bile değil. Zira yerel kentli halk bir süre sonra, kira artışı, işsizlik gibi krizlerden göçmenleri sorumlu tutmaya başlayacak ve bu sorumlu tutma hali farklı toplumsal yaşayışlara olan duyarlılıkla birleştiğinde kuvvetle muhtemel toplumsal kesimler arasında ciddi çatışmalar ile karşı karşıya kalacağız ve yine kuvvetle muhtemel bu çatışmalar yıllar boyu sürecek.

### **Yıkım Sonrası İnşa Faaliyetleri**

Savaş sonrası inşa faaliyetleri ile kentsel ekonominin hızlı atılımlar gerçekleştirdiği özellikle biriken sermayenin hızlı bir şekilde yeni yatırımlara akma fırsatı bulduğu bilinen bir gerçek. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya'nın hızlı iktisadi büyümesinde bu inşa faaliyetlerinin de büyük payı olduğu biliniyor. Fakat sanırım dünyada ilk defa henüz savaş sürerken, insanlar ölüerken, göç ederken çeşitli mevkilerden yetkililer çıkıp "TOKİ göreve" çağrılarıyla inşa faaliyetlerinin işaret fişeğini çaktı.

Savaşın getirdiği yıkımın bir rant devşirme aracı olarak görülmesi vizyonunun insani bir tutum olmadığı aşikâr. Yeniden inşa faaliyetlerinde temel hedef travmanın çabuk atlatılabilmesi hedefiyle sağlıklı bir kentsel çevrenin yeniden inşası olmalıdır. Bu inşa faaliyeti sonrası göç eden nüfusun yeniden kentlerine dönmelerini sağlamak doğrultusunda çaba harcanması bir önceki başlıkta sözünü ettiğimiz uzun vadeli etkiyi minimize etmesi açısından faydalı olacaktır.

### **Sonuç Yerine**

Savaş sebepli kentlerde yaşanan krizlerin aslında çok boyutlu olduğunu kısa da olsa vurgulamaya çalıştık ve bu çok boyutlu krizlere yönelik çok vizyonumuzun ve boyutlu eylem planlarımızın hazır olması gerekiyor.

Kentlerimizin anılarıyla, kültürel ve tarihi mirasıyla birlikte ayağa kaldırılması, göç eden ve yitirilen nüfusun yeniden kazandırılması gibi ciddi sorumluluklarla karşı karşıya kalacağız. Fakat bütün bunlar savaş sonrası güvenli ortamlar yaratıldığı takdirde olacak. Bugün ise savaşın içinde bulunmayan fakat savaştan kaynaklı krizler yaşayan kentlerimize yönelik sorun alanlarını derhal tespit etmeli ve bu sorun alanlarına ilişkin çözümler üretmeliyiz aksi takdirde bu insani krizin derinleşmesi ve coğrafyada çok hızlı bir şekilde yayılmasıyla karşı karşıya kalacağız.



# İNSANİ KRİZLER ve AFAD SORUMLULUĞU

Av. İsmail YEŞİL

AFAD I. Hukuk Müşaviri

## Giriş

Afet; doğal yada doğal olmayan (teknolojik veya insan kaynaklı) bir olay sonucunda toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğurmak suretiyle çok sayıda insanın yaralanması yada ölmesi veya mal ve mülkün zarar görmesine neden olan ve bu sırada normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran olaydır. Acil durum ise toplumun tamamının veya belli kesimlerinin normal hayat ve faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan ve acil müdahaleyi gerektiren olaylar ve bu olayların oluşturduğu kriz hali olarak ifade edilmektedir.<sup>32</sup> Afet ve acil durumlar özü itibariyle normal hayat akışını olumsuz etkileyen var olan kapasite ve kaynakların ise bu olumsuzluğu gidermede kifayetsiz kaldığı durumu ifade etmektedir.

Ülkemiz coğrafik konumu, jeolojik yapısı, morfolojik ve iklim özellikleri nedeniyle, doğal afetleri sıkça yaşayan, sürekli olarak afet riski altında bulunan bir ülkedir. Başta depremler olmak üzere birçok afetle sık sık karşılaşmakta, afetlerle baş edebilme konusunda önemli gelişme ve deneyimler kazanmaktadır. Afetler neden oldukları can kaybı yanında önemli ekonomik, sosyal ve çevresel kayıplar da meydana getirmekte buda çoğu zaman insani krizlere neden olarak kent sağlığını olumsuz etkilemektedir. Ancak afet planlaması ve yönetimi konusunda bilinçlenmenin hızla artırılmasıyla birlikte afetler sonrasındaki bu tür olumsuz tabloları değiştirmek mümkün olacaktır. Bu nedenle afet tehlikesi yüksek bir coğrafyada yer alan ülkemizde afet zararlarının en az düzeye indirilmesi için temel yaklaşım ve politikaların bütünlük içinde ortaya konulmasına büyük ihtiyaç duyulmaktadır.

Afet ve acil durumlara ilişkin elde edilmiş olan tecrübe ve deneyimler afet ve acil durumlara ilişkin politika ve tercihleri şekillendirmek suretiyle bir kazanıma dönüşmektedir. Esasen afet ve acil durumlara ilişkin mevzuat da bu politika ve tercihlerin kamu gücüyle desteklenmiş kurallara dönüşmesi ile oluşmaktadır. Bu açıdan afet hukukundaki son düzenlemelere bakıldığında afet ve acil durum politika ve tercihlerinde neyin öncelendiğini, değişimi ve gelişimi hukuk kuralları üzerinden de takip etmek mümkündür.

Ülkemizde afet ve acil durum hizmetlerine yönelik olarak hukuki düzenlemelerde de kendini açıkça gösteren önemli politika ve tercihlerin arasında bütünlük afet ve acil durum sisteminin kabulü ile müdahale hizmetleri de dahil kriz yönetiminden risk yönetimine geçilmesi ve ülke genelinde bütüncül, güçlü, etkin bir afet ve acil durum teşkilatı oluşturmak yer almaktadır. Bu politika ve tercihlerin bir sonucu olarak daha önceden ülke genelinde Başbakanlık (Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü) ve farklı iki Bakanlık bünyesinde (Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Sivil Savunma Genel Müdürlüğü) yer alan üç genel müdürlük eliyle yürütülmekte olan afet ve acil durumlar ile sivil savunmaya ilişkin hizmetler 29/5/2009 tarihli ve 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile Başbakanlığa bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı çatısı altında birleştirilmiştir.

Ülkemizde afet ve acil durumlar ile sivil savunmaya ilişkin hizmetleri yürütmek üzere, 29/05/2009 tarih ve 5902 sayılı Kanun'la AFAD Başkanlığı kurulmuş ve 17/12/2009 tarihli Afet ve Acil Durum Yüksek Kurulu Kararı ile de faaliyetlerine başlamıştır. 5902 sayılı Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'un "Amaç ve Kapsam" başlıklı 1. maddesi uyarınca AFAD Başkanlığı bir koordinasyon kuruluşu olup, bu çerçevede afet ve acil durum hallerine ilişkin olarak olayların meydana gelmesinden önce hazırlık ve zarar azaltma, olay sırasında yapılacak müdahale ve olay sonrasında gerçekleştirilecek iyileştirme çalışmalarını yürüten kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamaktadır.

32 17/06/2009 tarih ve 27261 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmış olan 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 2 inci maddesinde afet ve acil durum ayrı ayrı tanımlanmıştır.

AFAD Başkanlığının faaliyete geçmesi ile birlikte afet ve acil durumlara mücadelede bütünleşik afet yönetimi sistemi benimsenerek önceliği “Kriz Yönetimi” olan anlayış yerine önceliği “Risk Yönetimi” olan anlayışa geçilmiştir. Bu anlayış çerçevesinde afet ve acil durum müdahale hizmetlerinin ve bu alandaki düzenlemelerin gözden geçirilip yeniden ele alınması gerekmiştir.

Yerelde afet ve acil durum hizmetleri 5902 sayılı Kanununun 18 inci maddesine göre, il özel idaresi bünyesinde valiye bağlı olarak kurulan il afet ve acil durum müdürlükleri tarafından yürütülmekte iken 27/02/2014 tarihli 6525 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunla, büyükşehirlerdeki il özel idarelerinin tüzel kişiliklerinin 30 Mart 2014 tarihli mahalli idareler genel seçimleri ile birlikte kalkacak olması nedeniyle ortaya çıkacak aidiyet ve bağlılık sorununu çözüm üretmek üzere afet ve acil durum hizmetlerinin yerelde örgütlenmesi konusunda hassasiyetler içeren bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklik kapsamında sadece il özel idarelerinin kaldırılmasından kaynaklı ortaya çıkacak kanuni boşluğu dolduracak düzenlemelere yer verilmemiş bununla birlikte ülke genelinde bütüncül ve etkin bir afet ve acil durum teşkilatının oluşturulabilmesi için gerekli olan düzenlemelere de büyük ölçüde yer verilmiştir. Bu anlamda öncelikle 6525 sayılı Kanun öncesinde il afet ve acil durum müdürlüklerinin idaresinde yetki kullanımı, bütçe ve personel yapısı açısından il özel idaresi, valilik ve Başkanlık arasında münhasıran paylaşılan yetki sonucunda ortaya çıkan çok parçalı organizasyon yapısından basit ve bütüncül bir işleyişi önceleyen il müdürlüklerinin bulunduğu yerdeki yerel unsurların afet ve acil durum yönetimine katılımını önemseyen tüm ülke genelinde aynı şekilde uygulama birliği sağlayacak bir modele geçilmiştir. Bu amaç doğrultusunda düzenlemeler il özel idarelerinin kapatıldığı büyükşehirlerdeki il afet ve acil durum müdürlükleri ile sınırlı tutulmayıp tüm il afet ve acil durum müdürlüklerini kapsayacak şekilde yapılmıştır.

Yürürlüğe giren 6525 sayılı yeni yasal düzenleme ile il afet ve acil durum müdürlükleri Başkanlığın taşra teşkilatı olarak birincil düzeyde valinin yetki ve sorumluluğunda, bütünleşik afet yönetiminin tüm unsurlarını içeren bir yapıda yeniden düzenlenmiştir. İl afet ve acil durum müdürlüklerinin görevleri arasında afet ve acil durum hazırlıklarını yapmak, Başkanlığın belirlediği esas ve usuller çerçevesinde risk azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme çalışmalarını diğer kurum ve kuruluşlarla birlikte yapmak, güvenli ve kesintisiz haberleşmeyi sağlamak, il afet ve acil durum koordinasyon kurulu sekreteryasını yapmak, Başkanlıkça belirlenen yıllık çalışma programlarını uygulamak, yıllık faaliyet raporları hazırlayarak Başkanlığın onayına sunmak gibi yeni görevler eklenmiştir.

Afet ve acil durumlara müdahalede ihtiyaç duyulacak tüm güç ve kaynakların ulusal ve yerel düzeyde planlama esaslarının belirlenmesi, bu güç ve kaynakların olay bölgesine hızlı ve etkin bir şekilde ulaştırılması, müdahale hizmetlerinin koordinasyonundan sorumlu ana ve destek çözüm ortaklarının görev, yetki ve sorumluluklarını düzenlenmesi, ülkemizde afet ve acil durum hallerine etkin bir şekilde müdahalenin sağlanması afet ve acil durum hallerinin yönetiminin vazgeçilmez unsurları haline gelmiştir. Nitekim Birleşmiş Milletler öncülüğünde 2005 yılında Japonya'nın Kobe şehrinde düzenlenen Afetlerin Azaltılması Dünya Konferansında hazırlanmış ve Birleşmiş Milletlere üye 168 ülke tarafından benimsenerek kabul edilmiş olan Hyogo Çerçeve Eylem Planı'nda (2005-2015) dünyada afet risklerini en aza indirmeye yönelik bir yol haritası belirlenmiştir. Bu plan kapsamında “Afet risklerinin azaltılması yaklaşımlarının acil duruma hazırlık, müdahale ve iyileştirme programlarına sistematik olarak dâhil edilmesi” stratejik hedefi ve buna bağlı olarak “Afetlere karşı her seviyede etkin bir müdahale için afetlere karşı hazırlığın güçlendirilmesi” öncelikli eylemi bulunmaktadır. Bu çerçevede Bakanlar Kurulu'nun 26/8/2013 tarih ve 2013/5703 sayılı Kararı ile kabul edilmiş olan Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği 18/12/2013 tarihli ve 28855 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelik ile ülke genelinde afet ve acil durumlara müdahalede ve acil yardımlarda tüm güç ve kaynakların değerlendirilerek kapasite ve etkinliğin artırılmasını sağlamak amacıyla müdahale ve acil yardım organizasyon sisteminde yer alacak hizmetler revize edilmiş, ülke düzeyinde etkin ve güçlü bir koordinasyon öngörülmüştür.

Afetlerde yaşanan plansız kaynak kullanımı ve koordinasyon problemlerinin çözülmesi amacıyla 5902 sayılı Kanununun 8 inci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde “Ülke düzeyinde uygulanacak afet ve acil durum müdahale, risk yönetimi ve zarar azaltma planlarını yapmak veya yaptırmak” hükmü yer

almaktadır. Ayrıca aynı Kanunun 11 inci maddesinin ilk fıkrasının “b” bendinde “Her türlü silahsız koruyucu ve kurtarıcı tedbirleri, acil kurtarma ve ilk yardım faaliyetlerini planlamak ve yürütmek” Sivil Savunma Dairesi Başkanlığının görevleri arasında sayılmıştır. Bu maddeler çerçevesinde, afet ve acil durumlara ilişkin müdahale çalışmalarında görev alacak, ana hizmet ve koordinasyon birimlerine ait rolleri ve sorumlulukları tanımlamak, afet öncesi, esnası ve sonrasında olmak üzere müdahale planlamasının temel prensiplerini belirlemek amacıyla Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliğindeki yetki, görev ve sorumluluk dağılımına uygun olarak Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP)<sup>33</sup> hazırlanmıştır. TAMP, ülkemizde yaşanabilecek her tür ve ölçekte, afet ve acil durumlara müdahalede görev alacak, bakanlık, kurum ve kuruluşlar, özel kuruluşlar, STK’lar ve gerçek kişileri kapsar. Ulusal düzey hizmet grubu planlarının hazırlanması ve uygulanmasından hizmet grubundan sorumlu ana çözüm ortağı olan bakanlık, kurum ve kuruluşlar asli sorumlu olmakla birlikte, hizmet grubu planlarında görevlendirilen destek çözüm ortağı bakanlık, kurum ve kuruluşlar, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve gerçek kişiler de ayrı ayrı sorumludur.

TAMP’ın birincil ve öncül hedefi hayat kurtarmak olup bunun yanında; kesintiye uğrayan hayatı ve faaliyetleri en kısa sürede normale döndürmek, müdahale çalışmalarını hızlı ve planlı bir şekilde gerçekleştirmek, halk sağlığını korumak ve sürdürmek, mülkiyet, çevre ve kültürel mirası korumak, ekonomik ve sosyal kayıpları azaltmak, ikincil afetleri önlemek ya da etkilerini azaltmak ve kaynakların etkin kullanımını sağlamak temel hedefleri arasında yer almaktadır.

Deprem gibi afetlerde yaralıya müdahale de ilkyardıma iyi bilmek; herhangi bir enkazdan hayat kurtarabilmek için son derece önemlidir. İlkyardım teknikleri yeterince bilinmezse, hayat kurtaracağım derken yapılan yanlışlıklar yaralının durumunu daha da ağırlaştırabilir. Bu nedenle 5902 sayılı Kanunun ortaya koyduğu perspektife dayanılarak yürürlüğe konulmuş olan Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliğinin 24 üncü maddesinde afet ve acil durumlarla ilgili afet öncesi hazırlık, afet sırasında müdahale ve afet sonrası ön iyileştirme çalışmaları çerçevesinde sağlık hizmetleri için Sağlık Bakanlığı tarafından ulusal düzeyde hazırlık yapılması hüküm altına alınmıştır. Afet ve acil durum hallerinde Yönetmeliğin 27 inci maddesinde belirtildiği üzere TAMP kapsamında Sağlık Hizmet Grubu ana çözüm ortağı Sağlık Bakanlığı olay yerindeki ilk yardım ve müdahale, halk sağlığı ve tıbbi bakım ihtiyaçlarının karşılanması ile çevre sağlığı hizmetlerinin aksamadan en hızlı şekilde normale dönmesini sağlamaya yönelik koordinasyondan sorumludur. Afet ve acil durum hallerinde ortaya çıkacak insani krizlerin kent ve çevre sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerini gidermek, koruyucu ve önleyici nitelikteki halk sağlığı tedbirlerini almak üzere TAMP kapsamında Sağlık Hizmet Grubu ana çözüm ortağı Sağlık Bakanlığı yetkili ve görevli kılınmıştır.

Destek çözüm ortakları ise Genelkurmay Başkanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Kızılay, STK’lar ve Özel Sektördür.

#### İnsani Krizlerde Ana ve Destek Çözüm Ortakları Kent Sağlığını Korumak Üzere;

- ✓ Mobil ve sahra hastanelerini hazır bulundurmak ve insani kriz sonrası gerekebilecek acil durum ekipmanıyla donatmak.
- ✓ İnsani kriz bölgesine yeterli personel ile araç gereç ve malzemeyi göndermek, sevk ve idare etmek.
- ✓ İnsani kriz bölgesinde triaj, ilkyardım, acil tıbbi yardımı yapmak.
- ✓ Hasta ve yaralıların tahliyesi ve tedavisini yapmak.
- ✓ Salgın hastalıklarla mücadele kapsamındaki hizmetler ile karantina izolasyon hizmetlerini yürütmek.
- ✓ Salgın hastalıklar açısından çevresel ve suya bağlı risk faktörlerinin önlenmesi hususunda ilgili kurumların koordinasyonunu sağlamak.

33 5902 Sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun hükümleri gereğince, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı tarafından ilgili bakanlık, kurum ve kuruluşların katılımı ile hazırlanmış olan “Türkiye Afet Müdahale Planı” Afet ve Acil Durum Yüksek Kurulunun 20/12/2013 tarih ve 2013/2 sayılı kararı ile onaylanmış ve 3/01/2014 tarihli ve 28871 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

- ✓ Referans bölge kan merkezlerini belirlemek ve kapasitelerini geliştirmek.
- ✓ Çevre ve su sanitasyonu bakımından risk oluşturacak faktörler ile ilgili tüm tedbirlerin alınmasını sağlamak.
- ✓ Ülkede referans hastaneleri ve referans laboratuvarları belirlemek, kapasitelerini artırmak.
- ✓ Hudut kapılarında tehlikeli madde ve salgın hastalıklara karşı önlem almak ve aldırarak.
- ✓ Resmi yaralı sayısını belirlemek.

üzere görev alır.

Ayrıca yukarıda öngörülen yapının işleyişi ve denetimi hususlarına yönelik olarak da Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliğinin 36 ncı maddesinde AFAD'ın ulusal ve yerel düzeyde planlama, eğitim ve afetlere hazırlık konularında tüm bakanlık kamu kurum ve kuruluşları koordine edeceği, hizmet grupları ile afet ve acil durum merkezlerinin hazırlıklarını olay bölgesi çalışmalarını izleyip yönlendireceği açıkça düzenlenmek suretiyle belli bir kontrol ve takip sistemi öngörülmüştür.

### **Suriye İnsani Krizi ve AFAD**

AFAD'ın Teşkilat Kanunu olan 5902 sayılı Kanuna dayanılarak yurt içinde ve yurt dışında meydana gelen afet ve acil durumlara ulusal ve yerel düzeyde müdahalenin ve buna ilişkin hazırlık faaliyetlerinin etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmesini sağlamak amacıyla hazırlanan Afet ve Acil Durum Yönetimi Merkezleri Yönetmeliğinin 6 ncı maddesinde;

*“Meydana gelen veya gelmesi muhtemel büyük ölçekli;*

*a) Deprem, sel, fırtına, toprak kayması, çığ,*

*b) İltica ve nüfus hareketleri,*

*c) Yangınlar ve kazalar,*

*ç) Kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer madde kazaları veya olayları,*

*d) Tehlikeli ve salgın hastalıklar,”*

afet ve acil durum olarak tanımlanmıştır.

Bu Yönetmelikte, büyük ölçekli göç ve nüfus hareketlerinin bir acil durum türü olarak belirlenmiş olması nedeniyle Suriye’de 2011 yılında başlayan iç karışıklığın sonucu olarak 28 Nisan 2011 tarihinde Suriye’den ülkemize yönelik başlayan kitlesel nüfus hareketi, ilk etapta başlangıç itibarıyla afet ve acil durumu rejimi içerisinde değerlendirilip buna göre müdahale çalışmaları yürütülmüştür.

Bu kitlesel göç dalgasının acil durum olarak nitelendirilmesiyle birlikte acil durum rejimi içerisinde öngörülen mevzuat ve hızlı hareket edebilme kabiliyeti ile çözümler üretilmeye çalışılmış insani krizin normal hayat ve faaliyetleri aksatmaması için gerekli tedbirler alınmıştır. Bu çerçevede halk sağlığı üzerinde olumsuz bir sonuç doğmaması için sınırdan geçiş yapan tüm Suriyelilere halk sağlığı ve aşılama hizmetleri sunulduğu gibi kentlerimizin sağlığı üzerinde sonradan da olumsuz sonuçlar doğmaması için katkı payı ödemesi aranmaksızın Suriyelilere sorunsuz bir şekilde sağlık hizmetlerine erişim hakkı tanınmıştır.

Devam eden süreç içerisinde kitlesel göç olgusunu ve göç politikalarını kanuni bir çerçeveye dönüştürme ihtiyacı ortaya çıkmış olup ülkemize gelen yabancıların hukuki statüsünü belirlemek ve korunmasını sağlamak amacıyla hazırlanan 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu<sup>34</sup> 4 Nisan 2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Kanun ile yabancıların ilişkin vize alma zorunluluğu, ikamet izni, vatansızların ve mültecilerin hukuki durumu, Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün teşkilat yapısı gibi konular düzenlenmiş ve yabancılar hukuku

34 R.G., T. 11/4/2013 S. 28615

tek çerçeve Kanunda toplanmıştır. Kanunda yabancılara sağlanacak uluslararası koruma türleri; Mülteci, Şartlı Mülteci ve İkincil Koruma kavramları tanımlanmıştır.

Bu uluslararası koruma türlerine ek ve tamamlayıcı nitelikte olmak üzere 6458 sayılı Kanunun 91 inci maddesinde “geçici koruma” kavramına yer verilmiş ve geçici koruma statüsüne ilişkin iş ve işlemler ile görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin Bakanlar Kurulu Kararı ile çıkartılacak yönetmelikle düzenleneceği hüküm altına alınmıştır. Anılan bu hükme dayanılarak çıkartılmış olan Geçici Koruma Yönetmeliği<sup>35</sup> 22 Ekim 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Buna göre geçici koruma;

- ✓ ülkesinden ayrılmaya zorlanmış,
- ✓ ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen,
- ✓ acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen,
- ✓ uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan

yabancılara sağlanan koruma türüdür.

Geçici Koruma Yönetmeliğinin Geçici 1 inci maddesinde yer alan; “28/4/2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti’nde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyeti’nden kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler; uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınırlar. Geçici korumanın uygulandığı süre içinde, bireysel uluslararası koruma başvuruları işleme konulmaz.” hükmü ile ülkemizde bulunan Suriye Arap Cumhuriyetinden kitlesel göç dalgası ile gelenler geçici koruma altına alınmıştır. Bu statüyle birlikte Suriyeliler uluslararası hukukun bir gereği olarak “geri göndermeme ilkesi” çerçevesinde Türkiye’de bulunma hakkına sahip olmuşlardır.

Geçici Koruma Yönetmeliğinin yayımlanmasıyla beraber geçici koruma rejimi altında bulunanlara sunulacak hizmetlerle ilgili ciddi bir belirlilik ve bunların sunumuyla ilgili olarak da kamu kurum ve kuruluşlarımız arasında ciddi bir diyalog ve koordinasyon ortamı oluşmuş, geçici barınma merkezleri içinde ve dışında bu kişilere verilen hizmetlerde de bir standart sağlanmıştır.

Geçici Koruma Yönetmeliğinde, geçici koruma altına alınan yabancılara sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler, tercümanlık ve benzeri hizmetlerin sağlanacağı düzenlenmiştir. Yönetmeliğin 26 ncı maddesinde ise hizmetlerin koordinasyonundan AFAD sorumlu kılınmıştır. Ayrıca hizmetlerin yürütülmesinden sorumlu kurum ve kuruluşların kendi iç düzenlemelerini de yapmaları gerektiği düzenlenmiştir.

Geçici koruma altındaki yabancılara verilen;

Sağlık Hizmetleri	Sağlık Bakanlığı
Kayıt Hizmetleri	İçişleri Bakanlığı (Göç İdaresi Gen. Müd.)
Gümrük Hizmetleri	Gümrük ve Ticaret Bakanlığı
Eğitim Hizmetleri	Milli Eğitim Bakanlığı
İş Piyasasına Erişim Hizmetleri	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
Sosyal Yardım ve Hizmetler	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

sorumluluğundadır.

Bunların dışında kalan sosyal, kültürel, aktiviteler gibi diğer hususlar da burada tanımlanmamış olmasına rağmen yine sivil toplum kuruluşları ve kamu kuruluşları ile birlikte yürütülmektedir.

35 R.G., T.22/10/2014 S.29153

Suriyelilere yönelik sunulan sağlık hizmetlerinin daha etkin ve verimli hale getirilmesi çerçevesinde sağlık harcamalarına ilişkin bir revizyon yapılması ihtiyacı ortaya çıkmış ve bu çerçevede, 6639 sayılı Kanun ile 4/1/1961 tarihli ve 209 sayılı Sağlık Bakanlığına Bağlı Sağlık Kurumları İle Esenlendirme (Rehabilitasyon) Tesislerine Verilecek Döner Sermaye Hakkında Kanuna<sup>36</sup> geçici bir madde eklenmek suretiyle; Sağlık Bakanlığı veya bağlı kuruluşlarının madde yürürlüğe girdikten sonra 5 yıl süre ile götürü bedel ile sağlık hizmeti sunmaya yetkili olduğu düzenlenmiştir. 209 sayılı Kanunun Geçici 8 inci maddesine dayanılarak hazırlanan Protokol, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı ile Sağlık Bakanlığı arasında 1 Temmuz 2015 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu Protokol hükümleri çerçevesinde geçici korunan yabancılara (Suriyelilere) sunulan sağlık hizmeti götürü bedel üzerinden karşılanmaktadır.

## Sonuç

Afet ve acil durum hizmetlerinde ve insani krizlere müdahale anlamında ortaya konan politika ve tercihlerin kurallaşması kadar yapılan yeni düzenlemelerin uygulamaya yansması ve bu anlamda önceki davranış ve alışkanlıklar ile idare kültürünün yeni düzenlemelere göre değişimi de büyük önem arz etmektedir. Nitekim politika ve tercihlerin kurallaşma hızı ile bu kuralların yürürlüğe girmesinden sonraki alışkanlık ve davranışların değişim hızı karşılaştırıldığında mevzuatların yapılmasından ziyade yapılış amacına uygun uygulamasında sıkıntıların ortaya çıktığı bilinen bir gerçektir. Bu nedenle yeni düzenlemeler ile amaçlanmış olan insani krizlere karşı tüm ülke genelinde bütüncül ve etkin bir kapasite oluşturmaaktır. Ancak bu hedefe erişmek strateji, politika ve kuralların içselleştirilerek amacına uygun bir şekilde uygulanması ile mümkündür.

36 R.G., T. 9/1/1961 S. 10702

# SAVAŞ, GÖÇ ve SAĞLIK SEMPOZYUMU'NUN ARDINDAN...

26-27 Şubat 2016, İstanbul

<http://www.ttb.org.tr/index.php/Haberler/smp-5962.html>



**Türk Tabipleri Birliği, İstanbul Tabip Odası ve Dünya Tabipleri Birliği tarafından düzenlenen “Savaş, Göç ve Sağlık: Hekimler Ne Yapmalı” başlıklı sempozyum 26-27 Şubat 2016 tarihlerinde İstanbul’da gerçekleştirildi. Sempozyuma 17 ülkeden yaklaşık 200 temsilci katıldı.**

Almanya, Belçika, Fransa, İngiltere, İsrail, İsveç, İsviçre, KKTC, Litvanya, Norveç, Polonya ve Ukrayna Tabip Birlikleri temsilcilerinin yanı sıra ABD, Arnavutluk, Uganda’daki çeşitli hekim örgütlerinden, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA), Sınır Tanımayan Doktorlar Örgütü (MSF), İnsan Hakları İçin Hekimler Örgütü (PHR) ve Genç Hekimler Ağı’ndan (JDN) temsilcilerin katıldığı sempozyumda, Türkiye’den de Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Türkiye Temsilciliği, Göç İdaresi Başkanlığı, AFAD, Halkların Köprüsü Derneği, Barış Derneği, Türk Tıp Öğrencileri Birliği (Türk MSIC), Türkiye Psikiyatri Derneği, Türk Toraks Derneği, Halk Sağlığı Uzmanları Derneği (HASUDER), Türk Hemşireler Derneği, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, çok sayıda tabip odası ve yerel yönetim temsilcisi yer aldı.

Sempozyumda, “Savaş, göç ve sağlığın sosyal belirleyeni”, “Göç kaynaklı sağlık sorunları”, “Ortadoğu’da savaşlar ve göç: Türkiye’nin deneyimi ve TTB’nin etkinlikleri”, “Ülkelerin ve kurumların göç politikaları: Eleştirel bir değerlendirme”, “Kadın ve savaş” ve “Ulusal tabip birliklerinin sunumları” başlıklarında oturumlar gerçekleştirildi.

Sempozyumun ilk günü TTB Merkez Konseyi Başkanı Dr. Bayazıt İlhan, İstanbul Tabip Odası Başkanı Dr. Selçuk Erez, Dünya Tabipler Birliği Başkanı Sir Michael Marmot ve AFAD Başkanı İrfan Keskin’in açış konuşmalarıyla başladı.

## **“Hekimlerin çocuklara sorumlulukları var”**

Ardından Sir Michael Marmot’nun “Sağlıkta Uçurum: Eşitsiz Dünyanın Zor Sınavı” başlıklı sunumuna geçildi. Marmot konuşmasında, çatışmaların zorluklarıyla karşı karşıya kalan ve sağlık hizmetine ihtiyaç duyan çocuklara karşı hekimlerin sorumlulukları bulunduğunu vurguladı.

Tabip Birliği temsilcilerinin kendi deneyimlerini aktardığı panele İsveç Tabip Birliği’nden Dr. Heidi Stensmyren, Yunanistan Tabip Birliği’nden Dr. Michail P. Vlastarakos, Belçika Tabip Birliği’nden Prof. André Herchuelz ve İsrail Tabip Birliği’nden Dr. Leonid Eidelmann konuşmacı olarak katıldılar.

## **MSF deneyimi**

Sınır Tanımayan Doktorlar Örgütü'nden (MSF) Dr. Apostolos Veizis'in "Göçmenler İçin Tıbbi ve İnsani Yardım" başlıklı, MSF deneyimini ve mücadelesini anlatan sunumunun ardından, Birleşmiş Milletler Sağlık Hakkı Özel Raportörü Dr. Dainius Puras'ın "İnsan Hakları ve Göç" başlıklı sunumuna geçildi.

Almanya Tabip Birliği'nden Prof. Frank-Ulrich Montgomery ve İsviçre Tabip Birliği'nden Dr. Christine Romann'ın konuşmacı olduğu oturumda yine tabip birliklerinin konuya ilişkin deneyimleri ve ülkelerinde yaşadıkları sorunlar aktarıldı.

Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden Prof. Nüket Sirman'ın sunumu ve Prof. Vivienne Nathanson'un tebliğ sunumunun ardından ilk günün oturumları sona erdi.

### **"Avrupa'nın göçmenleri kabul sorunu var"**

Sempozyumun ikinci günü Uganda'dan Dr. Margaret Mungherera'nın Afrika Perspektifi'ni anlattığı sunumu ile başladı. Fransa'dan Dr. Xavier Deau, Polonya'dan Dr. Maciej Hamankiewicz ve Norveç'ten Dr. Barbro Kvaal'ın konuşmacı olarak katıldıkları ve tabip birlikleri deneyimlerinin aktarıldığı oturumla sürdü. Kvaal, "Avrupa'nın göçmen sorunu var diyemem. Bizim göçmenleri kabul sorunumuz var" diye konuştu.

### **"Hekimler barışın sesidir"**

Genç Doktorlar Ağı'ndan (JDN) Dr. Thorsten Hornung'un "Sığınmacıların İhtiyaçlarını Nasıl Karşılıyoruz" başlıklı analizi sunmasının ardından TTB Merkez Konseyi Başkanı Dr. Bayazıt İlhan "Ortadoğu'da Savaş ve Göç: Türkiye ve TTB Aktivistlerinin Deneyimi" başlıklı sunumu gerçekleştirdi. TTB'nin göç ve göçmenlerle ilgili yaptığı çalışmaları aktardı. İlhan, hekimlerin ve ulusal tabip birliği temsilcilerinin halkın sağlığını oluşturan koşulları bozan savaş ve çatışmalara karşı barış savunucusu olmaları gerektiğini belirterek, "Hekimler barışın sesidir" diye konuştu.

## **Yerel yönetimlerin deneyimleri**

Ardından, Hatay Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Lütfü Savaş, Seyhan Belediye Başkanı Zeydan Karalar, Küçükkuşu Belediye Başkanı Cengiz Balkan'ın konuşmacı olarak katıldığı oturuma geçildi. Belediye Başkanları kentlerinde yaşanan deneyimleri aktardılar.

### **"İnsanlık onuru için mücadele etmeliyiz"**

İnsan Hakları İçin Doktorlar Örgütü adına sempozyuma katılan Dr. DeDe Dunevant'ın "Doktorlar: Sığınma Hakkının Şampiyonları" başlıklı sunumunda Suriye'de sağlık hizmetlerine yönelik şiddeti anlattı. "İnsanlık krizi Suriye'de başlamıştır" diye konuşan Dunevant, insanların doğdukları andan itibaren eşit haklara sahip olduklarının altını çizerek, "İnsan onuru için mücadele etmeliyiz. Birbirimize ihtiyacımız var" diyerek sözlerini tamamladı.

Sempozyum, Prof. Vivienne Nathanson'un tebliğini sunmasının ardından gerçekleştirilen ileriye dönük görüş ve önerilerin alındığı bölümle sona erdi.

Sempozyumda TTB'nin görüşünü dile getirmek üzere Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanan Savaş, Göç ve Sağlık isimli kitaba TTB web sayfasında yer alan yayınlar sekmesinden ulaşılabilir.

[http://www.ttb.org.tr/kutuphane/siginmacilar\\_rpr.pdf](http://www.ttb.org.tr/kutuphane/siginmacilar_rpr.pdf)

[http://www.ttb.org.tr/kutuphane/siginmacilar\\_rpr\\_en.pdf](http://www.ttb.org.tr/kutuphane/siginmacilar_rpr_en.pdf)





# Dr. Nevzat Eren

## Ulusal Halk Sağlığı

# Sempozyumu-15

12 Mart 2016, Cumartesi, Ankara

## İNSANİ KRİZLER ve KENT SAĞLIĞI

Sempozyum 6 TTB - STE / SMG Kredi Puanı ile Kredilendirilmiştir.

### PROGRAM

- 9:00-9:30 KAYIT**
- 9:30-9:45 AÇIŞ KONUŞMALARI**  
Dr. Nevzat EREN Ailesi  
Ankara Tabip Odası Başkanı
- 9:45-10:30 KONFERANS**  
**Dünyada İnsani Krizler: Güncel Durum ve Nedenleri**  
Oturum Başkanı: Dr. Bayazıt İLHAN, Türk Tabipleri Birliği Başkanı  
Konuşmacı: Dr. İlker BELEK, Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı
- 10:30-10:45 ARA**
- 10:45-12:15 İKİLİ KONFERANS**  
**İnsani Krizler Kent Yaşamını Nasıl Etkiler?**  
Oturum Başkanı: Dr. Çetin ATASOY, Ankara Tabip Odası Başkanı  
– **Sosyolojik ve Ekonomik Açılardan**  
Konuşmacı: Dr. Sonay BAYRAMOĞLU, TODAİE  
– **Sağlık Açısından**  
Konuşmacı: Dr. Kevser VATANSEVER, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Eğitimi Anabilim Dalı
- 12:15-13:30 ARA**
- 13:30-14:30 İKİLİ KONFERANS**  
**İnsani Krizlerle Nasıl Başedilir?**  
Oturum Başkanı: Dr. Necati DEDEOĞLU, Türk Tabipleri Birliği Halk Sağlığı Kolu  
– **Kamusal, Hukuki Sorumluluklar Nelerdir?**  
Konuşmacı: Av. Ender BÜYÜKÇULHA, Ankara Tabip Odası Hukuk Bürosu  
– **Sivil İnsiyatiflerin Rol ve Sorumlulukları**  
Konuşmacı: Sn. Polat KIZILDAĞ, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği
- 14:30-14:45 ARA**
- 14:45-16:45 YUVARLAK MASA OTURUMU**  
**Deneyimlerimiz Var: Nasıl Mücadele?**  
Oturum Başkanları:  
Dr. Dilek ASLAN, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı  
Dr. Asuman DOĞAN, Ankara Tabip Odası  
– **Yerel Yönetim Sorumluluğu**  
Konuşmacı: Dr. Yusuf KAYA, Çankaya Belediyesi Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü  
– **Tabip Odası Sorumluluğu**  
Konuşmacı: Dr. Tacettin İNANDI, Hatay Tabip Odası  
Konuşmacı: Dr. Ful UĞURHAN, Mersin Tabip Odası  
– **TMMOB Sorumluluğu**  
Konuşmacı: Sn. Emre SEVİM, TMMOB Şehir Plancıları Odası  
– **UNFPA İnsani Yardım Birimi Sorumluluğu**  
Konuşmacı: Dr. Behire ÖZEK, UNFPA İnsani Yardım Birimi  
– **AFAD Sorumluluğu**  
Konuşmacı: Sn. İsmail YEŞİL, AFAD Temsilcisi
- 16:45-17:00 KAPANIŞ**

**Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi**  
**İbni Sina Hastanesi**  
**Hasan Ali Yücel Konferans Salonu**  
Düzenleyen:  
Ankara Tabip Odası ve TTB Halk Sağlığı Kolu